

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1889.   Andra Kammaren.   N:o 33.

Lördagen den 13 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades det i kammarens sammanträde den 6 innevarande april förda protokoll.

§ 2.

Efter föredragning af herr *P. Waldenströms* från Gefle i gårdagens sammanträde bordlagda motion, n:o 181, hänvisades densamma till behandling af kammarens tillfälliga utskott n:o 1.

§ 3.

Föredrogos men blefvo ånyo bordlagda lagutskottets utlåtande n:o 45, och särskilda utskottets utlåtande n:o 1.

§ 4.

Enligt förut fattadt beslut företogs nu till behandling statsutskottets utlåtande n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till Kongl. ekleciastikdepartementet.

Punkten 1.

Bifölls.

Andra Kammarens Prot. 1889. N:o 33.

Angående
anslag till
samlingar och
inrättningar
vid
universitetet
i Upsala.

Punkten 2.

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att Riksdagen måtte, enligt i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 12 januari 1889 närmare angifven specifikation, bevilja förhöjning på ordinarie stat i de till samlingar och inrättningar vid universitetet i Upsala utgående anslag med 12,218 kronor; och hemställde utskottet under denna punkt:

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning måtte på det sätt af Riksdagen bifallas, att Riksdagen beviljade förhöjning på ordinarie stat i de till samlingar och inrättningar vid universitetet i Upsala utgående anslag på följande sätt:

till den *medicinska kliniken*: för materiel 1,200 kronor och för vård af instrument m. m. 150 kronor;

till *poliklinikerna*: för materiel 1,000 kronor och för aflöning af två amanuenser 1,500 kronor;

till den *anatomiska institutionen*: förhöjning i årsanslaget 1,500 kronor;

till den *patologiska institutionen*: för anställande af en amanuens 500 kronor;

till den *meteorologiska institutionen*: för förhöjning i årsanslaget till materiel 1,000 kronor samt för aflöning åt en vaktmästare 400 kronor;

till de *botaniska institutionerna*: för förhöjning i arfvodet för den vid botaniska trädgården anstälde amanuensen 230 kronor, för förhöjning i aflöningen åt två trädgårdsmedhjelpare 300 kronor samt för materiel vid det botaniska laboratoriet 500 kronor; och

till de *zoologiska institutionerna*: för förhöjning af anslaget till materiel vid det zoologiska museet 850 kronor; således med tillhoppa 9,130 kronor.

Emot denna utskottets hemställan hade reservationer anmälts:

af herrar *F. Boström*, *P. J. von Ehrenheim* och *C. E. Casparsson*, hvilka yrkat, att utskottet, utöfver de anslagsförhöjningar, utskottets vid denna punkt gjorda hemställan afser, måtte föreslå beviljande af följande belopp, nemligen:

till den *psykiatriska kliniken*: för aflöning åt en amanuens 500 kronor och till materiel 300 kronor; samt

till *myntkabinettet*: för arvode åt en amanuens 300 kronor och för förhöjning i det årliga anslaget 150 kronor;

af herr *E. V. R. L. Königsfeldt*, som yrkat bifall till Kongl. Maj:ts under denna punkt af utskottets utlåtande behandlade förslag; samt

af herr *A. Persson* i Mörarp, som yrkat, att Kongl. Maj:ts i denna punkt förevarande framställning måtte på det sätt af Riksdagen bifallas, att Riksdagen beviljade förhöjning på ordinarie stat i de till samlingar och inrättningar vid universitetet i Upsala utgående anslag på följande sätt:

till den *medicinska kliniken*: för materiel 1,200 kronor och för vård af instrument m. m. 150 kronor;
 till *poliklinikerna*: för materiel 1,000 kronor;
 till den *anatomiska institutionen*: för förhöjning i årsanslaget 1,500 kronor;
 till den *meteorologiska institutionen*: för förhöjning i årsanslaget till materiel 1,000 kronor;
 till det *botaniska laboratoriet*: för materiel 500 kronor; samt
 till det *zoologiska museet*: för materiel 850 kronor;
 således med tillhoga 6,200 kronor.

*Angående
anslag till
samlingar och
inrättningar
vid
universitetet
i Upsala.
(Forts.)*

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet *Wennerberg*, hvilken yttrade:

Mängden utaf små anslagsbegär, som merendels finnas på åttonde hufvudtiteln, och ingalunda minst i år, äro af beskaffenhet, att jag mycket väl begriper, att statsutskottet knappast kan hafva tillräckligt af tid och fålamod att noggrant pröfva dem alla. Det vore ju önskligt, om sådana, som kunna ställas under samma rubrik, också finge sin gemensamma summa, då icke så mycken anledning skulle finnas, att de underkastades en ofta onödig pröfning. Men så kan man icke gå tillväga. Riksdagen *har* sin pröfningsrätt, och jag är säker på, att, om ett sådant summariskt anslag förekomme, det komme att sägas, och med allt skäl: vi vilja se huru härmed förhåller sig i detalj, för att kunna underkasta anslagsbegäret en ordentlig pröfning.

När således alla dessa begär, i synnerhet från universitetet och karolinska institutet, inkomma, är det naturligtvis departementschefens skyldighet att i första hand tillse, för hvart och ett af dessa, i hvad mån de äro af mycket trängande art, om de äro fullt behöfliga eller om det blott är fråga om välbetänkta åtgöranden för tillfället, som *kunna* anstå. Så har också skett. Och jag vågar införa denna kammare, som särskildt har gjort till *sin* den stora uppgiften — och i hög grad beaktansvärda — att tillse, att inga statsmedel onödigt bortslösas, till mitt beröm säga, att jag är lifvad af aldeles samma anda. Som bevis härå vill jag nämna, att från summan af alla de begärda anslagsbeloppen hafva icke mindre än 303,000 kronor blifvit af mig afskilda och på det sättet granskade, att jag icke ansett mig böra för dem hos Kongl. Maj:t begära proposition derom till Riksdagen.

Hvad den föreliggande punkten beträffar, förhåller det sig med den på samma sätt. De inkomna begärens uppgingo, som kammaren torde finna af statsrådsprotokollet till en summa af 14,117 kronor 50 öre tillsammans. Härifrån trodde jag mig kunna skilja i den kongl. propositionen ett belopp af ungefär 2,000 kronor, hvarför den framställning, som Kongl. Maj:t till Riksdagen aflät, upptog ett belopp af 12,218 kronor. I statsutskottets afdelning har en ytterligare nedsättning egt rum på denna punkt med ungefär 2,000 kronor.

Men det har icke stannat vid den siffra af 10,380 kronor, som afdelningen föreslog, utan sedan har i statsutskottet en ytterligare

Angående nedsättning egt rum till 9,130 kronor. Hade det stannat vid det anslag till förslag, som afdelningen afgaf till utskottet, så skulle jag icke be- samlingar och svärat kammaren denna gång eller i denna punkt begärt ordet. De inrättningar vid skäl som af utskottsafdelningen anfördes voro för mig tillräckligt universitet bestämmande, att jag icke skulle kunna böra uppträda mot de- i Upsala. samma. Men statsutskottets ytterligare åtgörande kan jag icke med (Forts.) tystnad förbigå.

Det är, som hvar och en af kammarens ledamöter lätt inser, till förmån för den psykiatriska kliniken, som jag vill säga några ord. Det för den begärda anslaget har strukits, och jag finner icke, att tillräckligt goda skäl för detta äro anförda. Jag behöfver icke för kammaren påpeka, att utaf alla de uppgifter, åt hvilka läkarevetenskapen har att egna sig, är det knappt någon, som är af större intresse, af mera djuggående art i rent menskligt afseende än försöken att strida mot de fruktansvärda olyckor, som kunna drabba oss genom förnuftets förvillelse eller slocknandet af själens ljus. Vid många af dessa försök ser det ut, som om läkarekonsten sträfvade förgäfvat. Men återigen kunna äfvenså många exempel framdragas, hvaraf vi finna, att mycket blifvit gjordt och ännu *kan* göras till de sinnessjukes förbättring och botande. Och huru vida detta mål skall allt mera och säkrare kunna uppnås, beror ytterst på den vårdnad om nödiga röns iakttagande, som kan ske och bör ske. Läkarevetenskapen, som är en empirisk vetenskap, kan och bör nemligen icke gå längre, än den är stödd af erfarenheten. Erfarenheten kan återigen icke byggas på annat än en massa eller följd af rön. Således måste man taga vara på hvar och ett af dem och öfverlemnna dem till vetenskapen, om de skola göra gagn.

För detta ändamål har ett mycket litet anslag af Kongl. Maj:t blifvit begärdt åt denna klinik i Upsala. Den har hittills varit utan allt statsanslag kastad in på hospitalsområdet och på visst sätt der hotat att inkräkta så väl på de der anstälde läkarnes tid som på der- varande lokaler. Det är icke rätt. Patienterna, för hvilka hospitalet är inrättadt, äro de som läkaren i första rummet bör tillse; och lokalerna äro af staten afsedda för patienterna och ingalunda för för- varande af vetenskapliga samlingar.

Jag tror, att man ur detta resonnement kan leta sig fram till det skäl, statsutskottet haft att nu afslå anslaget. Det har troligen bakom detta legat en farhåga för, att man så skulle inkräkta på så väl hospitalsläkarnes tid som hospitalsområdet. Detta är jag, för min del, i hög grad emot, och jag vill det visserligen icke. Men enda rätta sättet att hindra befarade inkräktningar på läkarnes tid och hospitalets lokaler är just att bifalla det, som Kongl. Maj:t här föreslagit. Låt amanuensens skyldighet att skaffa sig nödiga preparat, samla och tillvarataga viktiga rön, fortgå såsom det hittills gjort vid hospitalet, utan att det dertför behöfver öppnas någon boställslokal åt honom, låt honom äfven hafva sina samlingar, som han bildat, på lämpligt ställe, som ingalunda behöfver sökas i hospitalet; och då finner jag icke, hvarför icke saken bör kunna ordnas på det sätt, Kongl. Maj:t föreslagit.

När jag ser motiveringen i statsutskottets utlåtande, kan jag

icke finna annat än att det icke haft tillräckliga skäl, för sin hemställan, att kammaren skulle afslå Kongl. Maj:ts förslag. Det heter nemligen på sid. 7, att det »med tiden måste föranleda betydliga utgifter». Det passar icke att från statsrådsbänken göra några försäkringar, men här vid lag tror jag dem dessutom vara öfverflödiga. Vi kunna göra oss de nödiga försäkringarne sjelfva. Några betydliga kostnader kommer det helt visst icke att blifva kanske om tio, femton år ett par hundra kronor till burkar o. d. Det är alltså origtigt att förutsätta några betydligare, om man fasthåller Kongl. Maj:ts mening att icke inkräkta på lokalen och tiden vid hospitalet. Likväl står det, besynnerligt nog, i utlåtandet, att det skulle »på betänkligt sätt inkräkta så väl på de för sjukvården afsedda och dertill väl behöfliga lokaler» — »som ock på den tid, som de vid hospitalet anstälde läkare böra egna åt de många sjukas vård». Men — just på detta föreslagna sätt får den biträdande läkaren egna *hela* sin vård åt patienterna och amanuensen skaffa sig rön vid kliniken utan att derför upptaga någon hospitalets lokal.

*Angående
anslag till
samlingar och
inrättningar
vid
universitetet
i Upsala.
(Forts.)*

Om det är tillfälle för kammaren att jemföra det anförande till protokollet, som står på sid. 8 under åttonde hufvudtiteln, statsverkspropositionen, med det motiverande, som står på sid. 7 af statsutskottets utlåtande, torde lätt finnas, att argumentationen, som statsutskottet der anført, är i sak densamma, som finnes i kongl. propositionen, och står således icke i någon motsättning dertill; men väl står i motsättning till Kongl. Maj:ts proposition det resultat, hvartill statsutskottet kommit.

Jag erkänner villigt, att denna gång, liksom merendels eljest, statsutskottet icke förfarit med någon hård, utan tvärt om med en len hand mot de många anslagsbegär, som äro gjorda på åttonde hufvudtiteln. Det bör vara en glädje för kammaren att hafva det ryktet om sig, ty det är och förblir alltid en icke oväsentlig mätare på ett folks bildningsgrad, så väl antalet som arten af de anslag, det tror sig äfven i sin fattigdom kunna och böra gifva åt vetenskap, konst och allmän upplysning.

Här saknas ingalunda bevis på den häfdvunna välviljan vid behandlingen af denna hufvudtitel, och jag kan för min del icke underlåta att säga, att jag, utom i ett par punkter, der kammarens ledamöter nog torde komma att finna mig envis, har allt skäl till belåtenhet. Möjligen har här redan någon anmält sig, som gör ett yrkande till förmån för Kongl. Maj:ts proposition i förevarande punkter, och det skulle vara mig synnerligen kärt, om detta lilla anslag för en vigtig sak vid Riksdagen ginge lyckligt igenom.

Vidare anförde:

Herr Nyström: Efter den framställning, som vi nyligen åhörde, skall jag be att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag angående den psykiatriska kliniken; och till de skäl, som blifvit framställda af herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, skall jag be få i största korthet lägga ett eller två andra. Statsutskottet, välvilligt i öfrigt mot anslagen på denna hufvudtitel, har, när det gått pröfningen

Angående af universitetens behof, förfarit något strängt i afseende på amanuenserna. Det har nemligen strukit icke mindre än tre. Detta tror jag icke har varit välbetänt, ty jag vågar försäkra, att en amanuensanställning och hans verksamhet är liktydigt med förskaffandet af friskt och lofvande ungdomsarbete i vetenskapens tjänst till mycket billigt pris. Jag vet det; jag har sjelf varit amanuens i icke mindre än tre olika omgångar och kommer mycket väl i håg med hvilken

(Forts.)

man började arbetet vid denna den första anställning, som i allmänhet kommer vetenskapens ämnessvenner till del. Man sträfvade af all håg att göra sitt allra bästa. Hvad den obetydliga aflöningen icke täcker, det får ungdomskraften göra. Jag vågar också tro, att dessa amanuensanställningar vid våra universitet äro af mycket stor betydighet och passande medel att förskaffa sig detta ungdomliga arbete, som är så mycket viktigare, som amanuenserne i allmänhet, och särskildt vid klinikerna och andra öfningsanstalter, hafva den egenskapen att de, såsom jemförelsevis helt unga, stå studenterna nära, kunna svara på deras frågor och sätta sig i närmare beröring med dem, hvarigenom deras undervisning och deras inverkan på studierna blifva af särdeles stor vikt. Jag är således i allmänhet mycket för amanuensarbete, emedan jag tror, att det resultat, som dermed vinnes, är mera värdt än uppoffringen.

Hvad särskildt den nu ifrågakomna anställningen beträffar, vill jag fästa uppmärksamheten på hvad herr statsrådet redan upplyst, nemligen att denna klinik hittills icke haft något anslag alls, samt att den är absolut behöflig till följd af den särskilda omständigheten, att det nu, på vetenskapens närvarande ståndpunkt, gäller att taga reda på alla rön och särskildt alla sådana preparat, som kunna vinnas vid en psykiatrisk klinik. Hjernsjukdomarne och nervsjukdomarne äro ju nutidens viktigaste ämne för den medicinska forskningen. Och för deras studium är det af alldeles särskildt stor vikt, att alla rön, som här kunna göras, följas med noggranhet, samt att alla preparat, som för forskningen på detta område kunna vara af betydelse och hvilka närmast vid liköppningar kunna erhållas, blifva på det omsorgsfullaste tillvaratagna. Detta observerande, detta tillvaratagande af preparat och bildandet af samlingar skulle förnämligast falla på denne amanuens att besörja; och det är af så stor vikt, att ingenting härvid förkommer, att jag tror, att redan här ligger ett tillräckligt skäl att bifalla detta lilla anslag.

Förutom det att, såsom jag nyss yttrade, amanuensarbete i allmänhet har sitt stora värde, anser, jag sålunda, att särskildt vid denna klinik en amanuens' verksamhet: att göra observationer, att tillvarataga preparat och bilda samlingar, är af tillräckligt stor vikt för att motivera detta anslag på 800 kronor, hvarom här är fråga; hvarför jag på grund af dessa skäl och med stöd jemväl af herr statsrådets framställning yrkar bifall till den kongl. propositionen i denna del.

Herrar *De Laval* och *Sandwall* instände med herr Nyström.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Man fick från statsrådsbanken

nyss höra den annmärkningen, att statsutskottet icke har haft hvarken tid eller tålmod att pröfva det kongl förslaget. Hvad tiden angår, så må jag säga, att i statsutskottet, åtminstone på afdelningen, egnats en ovanligt lång tid åt åttonde hufvudtiteln. Men hvad tålmodet åter beträffar, så kan det verkligen ligga någon sanning i herr statsrådets uttalande, och det må heller icke förefalla underligt, då man framlägger en sådan kongl. proposition som i år. Det bör icke förundra kammaren, likasom icke heller herr statsrådet, att statsutskottet i år gjort åtskilliga nedprutningar på hufvudtiteln, ja, ovanligt många mot hvad fallet varit under närmast föregående riksdagar. Men det kommer sig naturligtvis deraf, att den framställning Kongl. Maj:t nu gjort angående anslagen på denna åttonde hufvudtitel är af den beskaffenhet, att någonting dermed jemförligt icke förekommit vid någon af de senaste riksdagarne. Som kammaren torde finna, är det nu på det sätt, att de ordinarie anslagen på åttonde hufvudtiteln i denna kongl. proposition ökats med 143,469 kronor. Deri ingår likvisst förslagsanslag 70,200 kronor; men i allt fall begäres här sålunda på ordinarie stat en ökning på 73,269 kronor — till ökade löner, nya tjenster, inventarier och dylikt, hvarmed åtminstone delvis kunde anstå. Och dessutom begäres en förhöjning i de extra anslagen med 106,000 kronor. Om man går tillbaka till de närmast föregående riksdagarna och ser på de då aflåtna statsverkspropositionerna, så skall man finna, att icke ens på långt när, i medeltal, hälften af dessa summor då begärts såsom tillökning på ordinarie stat och i åtskilliga fall icke på extra stat någon ting, utan det har tvärt om till och med i åtskilliga fall händt, att minskningar i de extra anslagen blifvit af Kongl. Maj:t föreslagna. Detta oaktadt har, vid behandlingen af de små och rimliga anslag, som då blifvit begärda, Riksdagen i allt fall gjort rimliga nedprutningar på åttonde hufvudtiteln för hvarje år, hvarmed regeringen i allmänhet äfven förklarade sig belåten. Är nu kammaren verkligen beredd att gå på den väg, som regeringen nu föreslagit, nemligen att man skulle så betydligt öka anslagen på denna hufvudtitel, i synnerhet de ordinarie anslagen? För min del tror jag det icke. Statsutskottet har också haft samma uppfattning, och då är det helt naturligt, att man velat göra nedsättningar på de ställen der man ansett, att anslag vore minst af behöfvat påkallade. Och detta är just förhållandet äfven i afseende på den nu föreliggande punkten.

Jag hade för min del icke väntat att statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, efter den frikostighet, som statsutskottet visat vid behandlingen af åttonde hufvudtiteln, skulle ifrågasätta någon förändring i statsutskottets förslag, men då så ändå skett, skall det icke alls förundra mig, om någon nu kommer fram och yrkar bifall till den af herr Anders Persson vid denna punkt afgifna reservation. Det gjordes på afdelningen en dylik framställning, och sedermera äfven hos statsutskottet, och jag får säga, att jag för min del från början verkligen biträdde den meningen. Men, om kammaren vill vara nöjd med det förslag, som nu föreligger, så skall jag för min del vara med om att taga det. Det förhåller sig verkligen på det sätt, som statsrådet nämnde, eller att afdelningens förslag till

*Angående
anslag till
samlingar och
inrättningar
vid
universitetet
i Upsala.
(Forts.)*

Angående statsutskottet var detsamma som innehålles i reservanternas från Första Kammaren förslag. Men det lemnades verkligen sedan i statsutskottet sådana upplysningar i afseende på den fråga, som vi nu af handla, att jag för min del fann mig både skyldig och berättigad att frågå afdelningens förslag. Dessa upplysningar lemnades af en man, som väl måste anses såsom den mest kompetente att bedöma saken, nemligen chefen för medicinalstyrelsen, generaldirektör Almén. Då förhållandet är sådant, att han för sin del kunde uppträda emot det kongl. förslaget, så är det väl uppenbart, att frågan icke är tillräckligt utredd, för att man skall behöfva påtaga sig detta anslag — hur litet det än är — om hvilket i så hög grad kan betvivlas, om det är så nödvändigt som man här förutsatt.

I afseende på de ökade kostnader, som man betvivlat skulle uppstå genom detta anslag, vill jag fästa uppmärksamheten på, att, om vi bevilja detta anslag till Upsala, så skall det icke dröja synnerligen länge, förrän man kommer och begär detsamma äfven för Lund. Det är en taktik, som är mycket vanlig, när det gäller anslag för våra universitet, att man försöker genomdrifva ett anslag ena gången till Upsala, och när det är beviljadt, så säger man: nu skall Lund ha detsamma. På lika sätt har man kommit fram och begärt ett anslag först till Lund och sedan, när det gått igenom, så har Upsala kommit och begärt detsamma. Detta är en taktik, som jag för min del icke kan godkänna. Ty om så är, att dessa institutioner äro behöfliga för det ena universitetet, så behöfvas de också för det andra; och då är det ärligare och bättre att lägga fram förslag för båda på samma gång. Man vet ju, att det kommer att gå derhän i allt fall.

I afseende på det Kongl. Maj:ts förslag, till hvilket yrkats bifall från stockholmsbänken, ligger den fara mycket nära till hands, att våra universitet slutligen skola komma att öfvertaga en hel del af hospitalsvården i riket. Detta är enligt min uppfattning en så stor och viktig fråga, att man nu icke bör låta den gå igenom, förr än man fått en mycket grundlig utredning om, huru härmed förhåller sig. Det var också chefens för medicinalstyrelsen, generaldirektören Alméns mening inom utskottet, och hans ord i denna fråga bör ju kunna väga lika mycket som herr statsrådets samt herr Nyströms åsigt i detta fall. I det outredda skick hvori frågan nu föreligger, anser jag, att det vore högligen oklokt att gå in på det kongl. förslaget.

Om det således icke funnits något annat skäl att afstyrka den kongl. propositionen i de delar, der statsutskottet afvikit från Kongl. Maj:ts förslag, så finnes det ett skäl deri, att de framställningar, som nu blifvit gjorda om anslag å åttonde hufvudtiteln, röra sammanlagdt så stora anslag. Man behöfver, för att afböja det kongl. förslaget, icke annat skäl än det, att man icke vill se, att anslagen till denna hufvudtitel växa i den stora utsträckning och oroväckande grad, Kongl. Maj:t nu föreslagit. Man kan, äfven om anslagen äro populära, såsom till vetenskap och konst, gå för långt. Att äfven sådana anslag kunna blifva impopulära är ej otänkbart, om man går för långt, och då kan sådant framkalla en reaktion, som vore i grad beklagensvärd.

Jag yrkar bifall till statsutskottets förslag oförändradt; men det

skulle alldeles icke förundra mig, om på de skäl, jag här anför, yrkanden komma att framställas om bifall till herr Anders Perssons vid denna punkt afgifna reservation, och om jag kommer att rösta emellan Kongl. Maj:ts proposition och denna reservation, så kommer jag att biträda den senare.

*Angående
anslag till
samlingar och
inrättningar
vid
universitetet
i Upsala.
(Forts.)*

Häruti instämde herr *Erickson* i Bjersby.

Herr Wretlind: De summor, hvarom här i denna punkt är fråga, äro i själfva verket obetydligheter. Svårt är ock obestriddigen för Riksdagen att kunna afgöra, huru vida en amanuens behöfves här eller der, samt huru vida här behöfves materiel för 1,000 kronor och der för 2,000 kronor. Hvad de medicinska institutionerna angår, vill jag först gerna häfda den stora svårigheten för dem i våra dagar att i allt följa med vetenskapens utveckling och stora kraf. De olika grenarne af vetenskapen specificeras och detaljeras allt mera; på dyrbara instrument och annan materiel blifva krafven allt större. För mig ställer sig därför frågan så: är det *möjligt* för oss att komplettera och i tidsenligt skick hålla tre medicinska läroverk? Mitt svar härpå blir ett bestämdt: nej! Den andra frågan blir den: är det då icke orimligt att envisas förtgå på den väg, som vi aldrig borde hafva beträdt? — Jo! — Den tredje: huru skola vi då komma ifrån denna väg? Jag tror på det sättet, att man fördelar studierna på dessa läroverk ungefär på det sätt, som afsigten varit från början, d. v. s., låter fakulteterna i Upsala och Lund besörja den grundläggande och teoretiska utbildningen, nemligen den, som afses med de tvenne första examina, medico-filosofie kandidatexamen och medicine kandidatexamen, medan karolinska institutet får den afslutande praktiska, medicine-licentiatexamen. Det tenderar, synes det mig, af sig sjelft derhän, ty då jag ser efter, hvarest medicine licentiatexamen sista året mest absolverats, så är det företrädesvis vid karolinska institutet. Af 47 förlidet år legitimerade läkare äro endast 10 examinerade i Lund, 8 i Upsala, men 29 i Stockholm. — En sådan fördelning, som jag nyss antydde i afseende på studierna, skulle dock knappt medgifva en minskning i de nuvarande ordinarie lärarnes antal. Men de extra ordinaries, laboratorernes och amanuensernas antal skulle därför åtminstone icke behöfva ökas i snart sagt obegränsadt mått.

Vi hafva nu en universitetskomité för att utreda frågan rörande undervisningsväsendet. Den har, så vidt jag vet, hittills endast sysselsatt sig med den filosofiska fakulteten. Må den snart också taga de medicinska läroverken under pröfning och tillse om vi behöfva eller ens förmå hålla tre sådana. Men må denna komité ock taga under pröfning, huru vida icke mätliga terminsafgifter af de studerande kunde bereda utväg till att betala fullständigt det materiel, som vid undervisningen förbrukas och till att afföna de amanuenser, som behöfvas för studenternas första handledning. Den tid är förbi, då landet *måste* gifva en alldeles fri undervisning för att få studerade embetsmän. Studiebanan och embetsmannavägen äro nu öfverfulla. I stället för att locka in på den samma behöfves nu

Angående snarare att skrämma de unga derifrån. Det synes mig, att måttliga anslag till studieafgifter skulle vara ett medel dertill. De upptagas visserligen samlingar och inrättningar redan nu för vissa praktiska öfningar, men dessa afgifter afse endast att betala den materiel, som dervid förbrukas, och räcka icke dertill vid mer än delvis. De kunde upptagas för alla slags studier enligt universitetet i Upsala. regel, om än befrielse i särskilda fall kunde medgifvas. På detta (Forts.) sätt skulle det dubbla ändamålet vinnas, att många medelmåttor skrämdes från att trängas på den lärda vägen, och att de genom studenternas ökade antal växande tillfälliga kostnaderna vid högskolorna hufvudsakligen befäcktes genom studenternas egna ökade tillskott. Sådana afgifter äro mycket vanliga vid högskolorna i andra länder, och jag tror knappast, att något land i detta fall, hvad högskolorna beträffar, är så liberalt, som Sverige.

Hvad angår den nu ifrågasatta speciella anslagsfordran för en amanuensbefattning vid Upsala psykiatriska klinik, erkänner jag gerna, att denna plats kan hafva sin betydelse för att tillvarataga preparat till de samlingar, hvartill materiel otvifvelaktigt kan i rikt mått erhållas från Upsala hospital, som har det största antal patienter i Sverige. Der finnes nemligen plats för 380 patienter, då det deremot vid Stockholms hospital icke finnes plats för flere än 265 patienter. Under år 1886, det sista året, för hvilket jag sett någon redogörelse, vårdades in alles vid Upsala hospital 535 patienter, under det att vid Stockholms hospital icke vårdades mera än 349.

Det är visserligen sant, att man vid Upsala hospital icke har såsom vid Stockholms hospital en amanuens, men man har en öfverläkare och två biträdande läkare, medan man i Stockholm har en öfverläkare, en biträdande läkare samt en amanuens, så att läkareantalet vid båda dessa hospital är ju detsamma. Emellertid tror jag icke, att man behöfver befara, att med detta anslag skulle ske en början till stora anslag åt den psykiatriska kliniken i Upsala, ty der, lika väl som i Lund, kommer undervisningen att spela en obetydlig rol just därför, att läkarne nu mera mest afägga sin slut-examen i Stockholm. Men denna amanuens vid Upsala hospital kan vara af betydelse för att tillvarataga de likpreparat, som der kunna erhållas. Ur den synpunkten kan jag icke se, att den nu ifrågasatt lilla uppoffringen kan vara onödig. Jag skulle vilja anse den såsom ett anslag till materielen vid Upsala hospital och för att öka samlingarna i nämnda stad, snarare än som ett anslag till den psykiatriska undervisningen derstädes.

Jag har blott velat göra dessa erinringar, men vill nu icke framställa något yrkande.

Härmed var öfverläggningen slutad. I enlighet med de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner så väl på bifall till utskottets hemställan oförändrad som på bifall till den samma med den af herr Nyström yrkade förändring eller att, utöfver de af utskottet föreslagna anslag, 800 kronor skulle beviljas till den psykiatriska kliniken; och fann herr talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den senare meningen. Votering blef begärd samt anställdes enligt en nu uppsatt, så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i 2:dra punkten af utlåtandet n:o 9 med den af herr Nyström påyrkade ändring, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets nämnda hemställan oförändrad.

Vid röstsedlarnes sammanräkning befans, att 81 ledamöter röstat ja men 110 nej; varande alltså beslut fattadt i enlighet med nejpropositionens innehåll.

Punkterna 3 och 4.

Biföllos.

Efter föredragning dernäst af *punkten 5*, innefattande utskottets hemställan angående anslag till docentstipendier vid universitetet i Upsala, anförde:

Chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Wennerberg: Från Upsala universitet begärdes icke mindre än tio nya docentstipendier och från Lunds universitet nio; dock ansåg konsistorium der, att man för tillfället skulle kunna nöja sig med tre. För karolinska institutet begärdes äfven tre. Jag ansåg då, att man borde fördela stipendierna lika åt alla och utvälja de nödvändigaste. Så har också skett. Nu har statsutskottet tillstyrkt endast två för Upsala universitet, och de skäl utskottet därför anført vill jag icke underkänna. Jag förklarar mig alltså belåten med utskottets förslag och vill jemväl beträffande de öfriga docentstipendierna, när dessa komma före, nu hafva sagt det samma.

Vidare yttrades ej. Punkten biföllos.

Punkterna 6 och 7.

Biföllos.

Punkten 8.

För upprättande af en ordinarie professur i geografi och statskunskap vid universitetet i Lund hade Kongl. Maj:t äskat 6,000 kronor, deraf 4,500 kronor såsom lön och 1,500 kronor såsom tjänstgöringspenningar.

Angående ifrågasatt anslag till en professur i geografi och statskunskap vid universitetet i Lund.

Angående ifrågasatt anslag till en professur i geografi och statskunskap vid universitetet i Lund. I en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 115) hade deremot herr A. V. Ljungman hemställt, att i stället för den af Kongl. Maj:t sålunda äskade professuren i geografi och statskunskap vid Lunds universitet måtte inrättas vid samma universitet en ordinarie professur i blott statskunskap med de i nämnda proposition föreslagna löneförmåner.

(Forts.)

Under mom. a) hemställde nu utskottet, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning ej måtte af Riksdagen bifallas.

Efter föredragning häraf lemnades ordet på begäran till

Chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Wennerberg, som yttrade: Här kommer nu en af de få punkter, der jag anhåller att få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk för en längre stund.

Till en början vill jag uttala min ledsnad deröfver, att någon reservation mot utskottets beslut icke blifvit afgifven från någon af kamrarnes utskottsledamöter. Mina utsigter att få det här begärda anslaget att gå igenom skulle också af mig anses mycket ringa, om jag icke trodde, att motståndet berott egentligen på själva formuleringen af denna anslagsbegäran. Man har ansett — något som statsutskottet också i sin motivering framhållit såsom skäl till afslag på den kongl. propositionen — att denna genom att sätta geografi i första rummet och statskunskap i andra rummet afsett att »undanskjuta statskunskapen» och så förringa dess betydelse för professuren. Det är i allmänhet en vanskelig sak, att välja uttrycken, ty om man i stället satt statskunskap först, hade enligt detta resonnement anledning funnits till den tron, att det vore geografin, som skulle undanskjutas. Men det är ju tydligt, att vederbörande hafva att se till, det intetdera af de till professuren hörande ämnena får försummas. Jag tror därför, att man icke bör fästa sig vid en sådan argumentation.

Men en annan omständighet är vida mer vigtig. Här i Sverige har beklagligtvis geografiens studium, antagligen i följd af den underordnade ställning, som detta ämne intager i föreskrifterna om läsningen vid elementarläroverken, sjunkit mer och mer ned; och då våra universitet icke egt någon professur och icke ens en adjunktur, hvarmed är förenad skyldighet att upprätthålla geografiens studium, har det äfven der under en längre tid i hög grad gått tillbaka. Geografin har betraktats som ett obetydligt bihang till historien, men historien, och med denna statskunskapen, hvilat ju båda ytterst på kännedomen om land och folk. Om geografiens studium icke åtföljer studiet af historien, såsom grundläggande, så sväfva så väl de historiska berättelserna som äfven de statsförfattningar och statsförvaltningar, hvilka gälla för olika folk och länder, liksom i luften.

Det har hos oss, liksom i utlandet ända till medlet af detta århundrade varit så, att studierna i geografi bedrivits samtidigt med studierna i historia, men smaningom har denna sammanhållning allt mera minskats, sedan fordringarne i historia stegrats; och i synnerhet efter det i vår

tid statskunskapen franträdt med det moderna statsskicket hos oss från år 1809 samt i det öfriga Europa och andra civiliserade länder från 1815, har ett stort fält för en ny historisk forskning öppnats, som allt mer dragit intresset från geografin.

Dessa förhållanden hafva nu ändrats, icke endast genom de stora geografiska och etnografiska forskningar och upptäckter, som i senare tider gjorts, utan äfven derigenom att man allt mer börjat inse, att historien icke blott har att sysselsätta sig med store män och viktiga händelser, utan äfven sträcka sina rötter djupt ned till folken och till de länder, som folken bebo, hvilka ofta äro i hög grad bestämmande för folkens karakter, liksom folkens karakter är bestämmande för hela deras historia. Underligt nog är, att man först på sista tiden synes hafva fått denna uppfattning af geografiens betydelse. Det är icke längre tillbaka än till år 1870, då den första professuren i geografi upprättades i Tyskland. Nu lära vid de tyska universiteterna icke mindre än 27 sådana professorer finnas upprättade. I Österrike—Ungern hafva upprättats professorer dels ensamt för geografi och dels för detta ämne tillsammans med historia eller statskunskap. England har också nyss inrättat dylika professorer vid universiteten i Oxford och Cambridge. Likaså Schweiz. Ryssland håller nu på att gå i författning om geografiska professorers inrättande vid dess universitet.

Nu ifrågasättes, att Sverige äfven skulle vara med. Och hvarför skulle det icke det? Hos oss finnas namn, som, just genom de geografiska undersökningar och upptäckter de gjort, äro kända öfver hela den bildade världen.

Jag har nyligen från professor Weibull i Lund fått underrättelse om, att man i Tyskland anser våra universitet i detta afseende bristfälliga. Professor Weibull har dock vid universitetet af rent intresse på ett beaktansvärdt sätt ryckt upp geografiens studium, och hans företrädare, riksarkivarien Odhner hyste samma åsigt i detta afseende som han. Då den sistnämnde lemnade sin professur, blef professor Weibull hans efterträdare, men har nu fått lemna sitt sysslande med undervisningen i geografin, hvilken undervisning han i sammanhang med undervisningen i statskunskap förut såsom extra ordinarie professor förestod.

Det är en mycket viktig angelägenhet, att Lunds universitet får denna lärareplats i geografi och att man icke nu slår ner hvad som så nyligen der blomstrat upp. Men icke nog dermed. Hafva vi icke dugliga och intresserade professorer i geografi vid universiteten, så få vi icke heller dugliga lärare i detta ämne vid skolorna, och geografiens studium kommer då icke blott att stå kvar på den låga ståndpunkt, som det gör nu vid de allmänna läroverken, utan äfven efter naturens lagar att sjunka allt djupare till så väl historiens som statskunskapens skada.

Här synes egentligen endast vara fråga om en rangstrid. Jag har nemligen från flere håll både inom statsutskottet och i denna kamrars hör, att man icke skulle vara obenägen för förslaget, om ordet statskunskap sattes främst i professurens benämning. Kan så litet hjälpa denna viktiga angelägenhet fram, så vill jag visst icke hålla

Angående
ifrågasatt
anslag till en
professur i
geografi och
statskunskap
vid universitetet i Lund.
(Forts.)

Angående
ifrågasatt
anslag till en
professur i
geografi och
statskunskap
vid universi-
tetet i Lund.

(Forts.)

på den af mig gifna ordningsföljden, utan kammaren må gerna för mig göra den förändring af de båda läroämnenas plats i professurstiteln, att statskunskap sättes främst och geografi i andra rummet. En sak vill jag emellertid här bedja om, och jag skall göra det äfven i Första Kammaren, nemligen att, om afstyrkandet utan reservation af denna punkt skett, emedan utskottet ansett sig för hushållnings skull böra offra ett eller annat i denna långa hufvudtitel på sparsamhetens altare, så tag icke detta, som är min Isak! Nog hitta vi på bland snärjerna i utskottsbetänkandet något annat som bättre lämpar sig till syndabock; tag det!

Herr Ljungman anförde: Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet yttrade, att fara icke finnes, för att statskunskapen skulle undanskjutas af geografin, om båda vetenskaperna förenades i en professur; men det synes mig, att just de skäl, han anförde för att bevisa detta, vederlade hans påstående. Det är visserligen sant, att geografis studium hastigt uppblomstrat vid de stora universiteten på kontinenten, men detta studium skulle icke kunnat nå en sådan utveckling, om det varit fastlänkad vid en annan vetenskap af så stor omfattning som t. ex. statskunskapen, på sätt här afses. Gå vi till Tyskland, så se vi, att till och med vid ett så litet universitet som Greifswald finnas två särskilda professorer i statskunskap, och vid de större universiteten finnes ett ganska betydande antal professorer i denna vetenskap. Föser man nu i hop geografin och statskunskapen i en professur, så är det klart, att den ena af dessa så omfattande vetenskapsgrenar kommer att försummas för den andra. Detta är också ett besynnerligt sammanblandande af olika vetenskaper, ty geografin är hufvudsakligen en *naturvetenskap*, och de berömda svenska namn, på hvilka herr statsrådet hänsyftat, hafva burits af naturforskare. Den bekante professor Thorbernt Olof Bergman, den fysiska geografis grundläggare hade nemligen kemi och mineralogi till sitt hufvudstudium, och vid mineralogien är ju äfven friherre Nordenskiölds anställning i statens tjänst bunden. Geografin har därför äfven i Sverige idkats hufvudsakligen såsom naturvetenskap. För den *historiska* geografin behöfver man icke sörja, ty professorerne i historia draga nödig försorg om undervisning i densamma, och detsamma få väl professorne i statskunskap göra, med hänsyn till den *politiska* geografin.

Resultatet blir alltid olyckligt, om man, såsom här ifrågasatts, ihopföser ämnen ur olika hufvudgrupper bland vetenskaperna i en och samma professur. Man skulle ock vilseledas deraf, att namnet geografi vidfogades namnet statskunskap, ty antingen föreställer man sig, att en så omfattande vetenskap som geografin derigenom fått en verklig representant vid universitetet, hvilket den dock i själfva verket icke fått, eller också har man alldeles för mycket frambällit en blott bi- eller hjälpvetenskap, så att densamma mer än tillbörligt kommer att drifvas, ja kanske undanskjuter eller rent af trycker ner själfva hufvudvetenskapen.

Den zoologiska vetenskapen innefattar såsom bekant äfven en del af den geografiska, men om man på grund deraf kallade den

zoologiska professuren för professuren i zoologi och geografi, så kunde det mer än väl hända, att vid en sådan professors tillsättande otillbörlig vigt fästades vid sökandenas kompetens i den sålunda framhållna geografiska specialiteten och att en vida lämpligare sökande, som ej meriterat sig äfven i djurgeografi, blefve till stor skada för universitetet undanskjuten. Sammalunda torde förhållandet vara äfvid geografiska vetenskaperna, i hvilka någon del af den vidtomfattande geografiska vetenskapen ingår.

Angående ifrågasatt anslag till en professur i geografi och statskunskap vid universitetet i Lund.
(Forts.)

Hur jag än ser saken, så blir jag mer och mer öfvertygad om, att utskottet haft rätt att tillstyrka Riksdagen afslag på den kongl. propositionen, enär Kongl. Maj:t, genom ett afslag på de af mig nu anförda grunderna, får en direkt anledning att nästa riksdag framkomma med proposition om inrättande af en professur i blott *statskunskap*, och först när den väl erhållits, torde tiden vara inne att tänka på att skaffa sig en särskild professur äfven i *geografi*.

Herr Sven Nilsson: Herr talman, mine herrar! Som kammaren behagade finna har det akademiska konsistoriet gjort framställning till Kongl. Maj:t om inrättande af en professur vid universitetet i Lund, företrädesvis för statskunskap men äfven inbefattande geografi; och Kongl. Maj:t har nästan utan motivering vändt om frågan och ställt geografi först och statskunskap i andra rummet i sin proposition till Riksdagen. Nu skulle statsutskottet afgöra, om Kongl. Maj:t eller konsistoriet hade rätt. De skäl, som konsistoriet anført för sin benämning af professuren, voro uttömmande. Men någon utredning om skälen för Kongl. Maj:ts mening har man icke sett, utan propositionen framställer, utan något slags motivering, geografi före statskunskap; och att fordra, det statsutskottet skall sätta sig och döma mellan Kongl. Maj:t och konsistoriet, är orimligt, helst ingen utredning från Kongl. Maj:ts sida lemnats för skälen till denna förändring.

Herr ecklesiastikministern har nu sagt, att ämnenas ordning i professurens benämning icke har någon betydelse, och att han nu icke hade något emot att sätta statskunskap i första rummet. Då förvånar det mig, att regeringen någonsin gjort en sådan ändring i fråga om konsistorii förslag, om de båda ämnenas magtställning i förhållande till hvarandra ej har någon betydelse. Ty ligger derpå ingen vigt borde Kongl. Maj:t låtit benämningen på den föreslagna professuren lyda, såsom konsistorium föreslagit. Men det är ju naturligt, att när Kongl. Maj:t företagit en ändring i förslaget, så är väl denna ändring af vigt. Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet lärer således sedan frågan förberedts till Riksdagen hafva blifvit omvänd, då han nu förklarar, att ordningen mellan de tvenne vetenskaperna är likgiltig. Jag tror emellertid icke, att det är rätt, att handskas med en så vigtig fråga på detta sätt. Och om man än nu fått i ett mundtligt föredrag från statsrådsbänken höra de skäl, som bort finnas i den kongl. propositionen, bör man därför icke nu gå in på förslaget utan söka att få en utredning från konsistorium vid universitetet angående dessa förhållanden. En sådan utredning får man väl då frågan nästa gång förekommer och man

Angående får då se, om det bästa förslaget är regeringens eller konsistorii. ifrågasatt Jag kan icke hjälpa, att jag icke funnit mig öfvertygad af de skäl, anslag till en som lemnats från statsrådsbänken; ty om herr statsrådet håller denna professur i geografi och fråga så kär, som han påstått, borde han hafva behandlat den på statskunskap ett annat sätt, innan den kom till Riksdagen. vid universitetet i Lund. Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

(Forts.)

Herr Rydin: Jag vill blott fästa uppmärksamheten på, att i statsrådets yttrande icke föreligger den motsägelse, som den siste talaren sökt framhålla. Statsrådet har påpekat geografiens stora betydelse och tillika uttalat sitt beklagande öfver denna vetenskaps klena ställning så väl vid skolorna som universiteten. Hvad angår förhållandena i Upsala, så egnade man under min studenttid ganska mycken omsorg åt geografiens studium, ty detta ämne föredrogs då af professoren i statskunskap, och vederbörande professor hade ganska stora fördringar i båda ämnena. Sedermera har geografin kommit att stå något tillbaka på grund af den stora vikt, man fäst vid statskunskapen; och genom att alltjemnt stå tillsammans med de historiska vetenskaperna har geografiens studium varit af underordnad betydelse, och inskränkte sig till ett minimum af politisk geografi.

Hvad angår behövet af den ifrågavarande professionen, så är det stort, till följd deraf att de historiska vetenskaperna i fråga om lärarekrafter äro ganska klent tillgodosedda. I Upsala hafva vi den skytteanske professorn i statskunskap samt två — deraf en extra ordinarie — professorer i historia. I Lund åter fins det blott en historiarum professor, då den e. o. professorsplatsen skall anlitas för undervisning i statskunskap. Och det kan ej lända historien till fromma, att personer, hvilka med framgång idkat historiska studier, nödgas slå sig på statskunskapen i stället, hvilket skett, emedan den extra ordinarie professorn i historia i Lund fått sistnämnda vetenskap på sin lott. Så väl för sin egen skull som för det historiska studiet vore det således af stort gagn, om den ifrågavarande professionen inrättades.

Jag har velat framställa detta till kammarens behjertande, och då ecklesiastikministern, såsom icke ledamot af kammaren, ej kunnat framställa något yrkande, skall jag anhålla att få hemställa om bifall till Kongl. Maj:ts förslag med den af statsrådet sjelf förordade förändring, eller att professionen bestämmes omfatta »statskunskap och geografi.»

Herr Peterson i Runtorp: Det kan väl icke ligga så synnerligen stor vikt på, hvilketdera ämnet nämnes först, utan hvad det här i främsta rummet kommer an på, är naturligtvis den persons fallenhet, som skall sköta ifrågavarande profession. Deraf kommer enligt mitt förmenande helt och hållet att bero den ställning, geografin kommer att intaga till statskunskapen. Om dessa vetenskapers inbördes sammanhang vill jag ej yttra mig, ty det är en sak, som jag ej tilltror mig att bedöma, men hvad jag deremot vill framhålla, det är, att det fattas en profession vid våra universitet, nemligen i statsekonomi. Det är ett ämne, hvori folk i allmänhet äro synnerligen okunniga,

så det kunde godt behövas, att de fingo någon reda på den saken. Något yrkande härvidlag kan jag naturligtvis ej framställa, men jag vill påpeka detta förhållande. Chefen för ecklesiastikdepartementet sade, att detta förslag vore hans älsklingsbarn, och att vi, om någon skulle offras, hellre borde taga en annan syndabock. Ja, hade jag blott sagt bestämdt ifrån, hvar den syndabocken skulle sökas, hade jag gerna visat mig tillmötesgående i det fallet, men, som det nu är, får jag anhålla om bifall till utskottets förslag.

Angående
ifrågasatt
anslag till en
professur i
geografi och
statskunskap
vid universi-
tetet i Lund.
(Forts.)

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad och propositioner gifvits i öfverensstämmelse med de yrkanden, som blifvit framställda, biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. b).

Bifölls.

Punkterna 9 och 10.

Biföllos.

Punkten 11.

Med hufvudsakligt tillstyrkande af en inom Första Kammaren af herr *O. Alin* i sådant syfte väckt motion, n:o 50, hemställde utskottet i denna punkt, att Riksdagen måtte för sin del medgifva, att villkoren för åtnjutande af docentstipendier vid universiteten bestämmas så, att dylikt stipendium, när i särskildt fall så kan prövas för universitetets verksamhet nödigt, må kunna innehafvas längre tid än sex år.

Angående
medgifvande
af utsträck-
ning i tiden
för inne-
hafvande
af docent-
stipendier.

I en vid punkten fogad reservation hade deremot af herrar *Sven Nilsson*, *A. Persson* i Mörarp och *N. Petersson* i Runtorp yrkats, att herr *Alins* förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets ofvan intagna hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af

Herr *Sven Nilsson*, som anförde: Herr talman! Mot nu föredragna punkt har jag anmält reservation, till hvilken jag nu skall be att få yrka bifall. Jag kan icke finna annat än att, om förslaget nu ginge igenom, man skulle på sätt och vis bilda fasta löner för docenterna vid universiteten, och det kan jag icke vara med om. Det har aldrig varit meningen, då dessa docentstipendier inrättades att låta dem fortfara under någon längre tid. Såsom förhållandet nu är, bortgifvas de för tre år och få derefter i allmänhet behållas ytterligare tre år, alltså tillsammans i sex års tid. På det sättet har man redan nu gjort dem fasta under denna tid, och om man läser

Angående
medgifvande
af utsträck-
ning i tiden
för inne-
hafvande
af docent-
stipendier.

(Forts.)

professor Sahlins i min reservation intagna yttrande, skall man finna, att han för sin del icke kunnat vara med om det föreliggande förslaget, just därför att det afser att göra docentstipendierna fasta, och han säger rent ut, att följderna af att slå in på denna väg skulle blifva att, när en person haft stipendium i sex år, man icke gerna kan skilja honom derifrån, utan han får behålla det äfven efter den tiden på samma sätt som hittills. Detta kommer naturligtvis att verka äfven i en annan riktning nemligen derhän, att det blir färre stipendier för de yngre studerandena vid universitetet. Följden häraf åter blir, att man kommer till Riksdagen med begäran om anslag till ökande af stipendier för dessa yngre personer. Vi hörde från statsrådsbänken, att man redan både från Upsala och Lund kommit fram med begäran om nya docentstipendier, i ty att man från det ena hållet anhållit om tio och från det andra om nio sådana, och dylika framställningar skola naturligtvis komma att ökas icke så litet, om man slår in på den af herr Alin föreslagna vägen. Nu heter det visserligen i Kongl. Maj:ts proposition, att det skall ske endast, när i särskildt fall så kan prövas för universitetets verksamhet nödigt. Men samma förhållande är det nu, ty icke är det meningen, att dessa stipendier skola vara fasta, utan att de skola för någon tid gifvas åt sådana personer, som äro dugliga och anses behöfliga för att uppehålla lärareverksamheten vid universitetet. Det kommer att gå till på samma sätt, om detta förslag antages, ty det kommer att anses nödvändigt, att de förlängas, ty huru skola lärarne vid universitetet kunna säga åt de docenter, som ligga der och hafva sådana stipendier, åt den ene: du gör dig förtjent deraf, och åt den andre: du gör det icke? Detta skulle blifva svårt att tillämpa samt komma att leda till mannäm och orättvisa. Derfor håller jag för min del på de vilkor, som Riksdagen förut bestämt angående dessa stipendier eller att de få behållas först i tre år och sedermera ytterligare i tre år.

Jag anhåller alltså om bifall till min reservation.

Herr Nyström yttrade: Herr talman, mine herrar! I motsats till den siste talaren anser jag det vara af största vikt för universitetens välfärd, att statsutskottets hemställan i denna punkt bifalles, och jag tycker, att man alltför väl kan göra detta med skäligen afseende fäst vid det tillfogade vilkoret, att förlängning får ega rum, blott när *i särskildt fall så kan prövas nödigt för universitetets verksamhet*. Detta betyder icke annat, än att universitetet vill hafva lof och rättighet, att, om en docents verksamhet efter sex år befinnes vara för universitetet absolut väsentlig, om han förträffligt skött sin tjänst, om denne särskilde man behöfs för att suppleras eller för att såsom vikarie uppehålla en professur och det visat sig, att han väl handledt de studerande, att, säger jag, universitetet då icke måtte vara beröfvadt möjligheten af att fortfarande kunna begagna sig af denne framstående mans tjänst. Att hindra dem derifrån synes mig vara ungefär, som om man ville tvinga en person, hvilken åt sig förfärdigat ett godt verktyg, att förbinda sig att efter viss tid kasta bort detsamma, vare sig han behöfver det eller icke. Så gör man

icke, och jag tror, att, om herrarne vilja fasthålla denna synpunkt, att det blott är fråga om att åt universiteteten bereda frihet och möjlighet att taga fasta på sådana mäns verksamhet, så skola alla skäl tala för att antaga detta förslag. Väl skall man vara öfvertygad om, att det vidfogade vilkoret äfven uppfylles, så att denna rättighet användes blott, när en viss persons verksamhet är för universitetet nödig. Men hvilken anledning har man att betvivla detta. Icke lära väl universiteten vara vidare trakterade af att hafva docenter, som icke göra skäligen tjänst och hvilkas verksamhet icke längre är nödvändig. De skola nog draga försorg om sina egna intressen för att få unga krafter i stället för de äldre, mindre dugande. Det är icke ett sådant öfverflöd på anslag till universiteteten, att icke de med glädje skola begagna sig af sin rätt att återtaga och till andra personer öfverlemnade stipendier, som icke väl användas. Men att tvinga dem att kasta bort en för universitetet nyttig och nödvändig person, finner jag icke skäl till. Om man tänker på skälen till dessa docentstipendiens inrättande, så finner man, hvilket jag tror äfven här har sagts, att man dermed afsett att vid universiteteten fästa yngre förhoppningsfulle män, men när sedan dessa män uppfyllt förhoppningarna och visat sig duglige, så vill man uppställa den regeln, att då skola de kastas bort. Att detta ej är riktigt, tror jag erfarenheten visar tillräckligt, ty jag skulle mycket misstaga mig, om icke just under nuvarande förhållanden skulle kunna uppvisas mer än en docent, hvars verksamhet är för universitetet i högsta grad vigtig och af hvars mognade vetenskapliga erfarenhet och utmärkta förtjänst det fortfarande skulle vilja begagna sig. Jag vill icke nämna några namn, men hvar och en af herrarne torde veta, att så är. Att under sådana förhållanden tvinga universitetet att mot sin vilja och mot sitt eget intresse afvisa dessa, kan icke vara skäl i. Man begär icke annat än att erhålla frihet att handla efter omständigheterna och rättighet att, då skäl finnas, få försäkra sig om ett arbete, som under sex års tid visat sig vara af bästa beskaffenhet och för universitetet väsentligt. Låtom oss icke beröfva universitetet denna frihet, som för dem kan vara af den största vigt.

Jag skall be att på det lifligaste få förorda bifall till statsutskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herrar *Schöning* och *Winkrans*.

Herr Rydin: Herr talman, mine herrar! Jag tror nog i likhet med herr Sven Nilsson, att såsom *grundsats* bör det nuvarande förhållandet gälla, och att endast i vissa sällan i fråga kommande undantagsfall man bör kunna förlänga tiden för innehafvandet af dessa stipendier. Men jag vill gifva några exempel på fall, der denna grundsats icke bör tillämpas. Inom den juridiska fakulteten i Upsala finnas två docentstipendier och tre docenter, af hvilka senare två hafva haft docentstipendier i sex år och således icke vidare kunna komma i åtnjutande deraf. Båda dessas verksamhet är för universitetet af nöden, den enes till följd deraf att han en lång tid skött professuren i nationalekonomi, den andres för privat undervisning,

Angående medgifvande af utsträckning i tiden för innehafvande af docentstipendier.
(Forts.)

Angående öfning i skrifning o. d. Nu finnas ej heller några yngre lärare inom medgifvande fakulteten, som kunna erhålla något af de sålunda lediga stipendierna, af utsträckning i tiden hvilka till följd af dessa förbällanden få förblifva obegagnade. Vidare kan det inträffa, att det fins ett stipendium specielt för en framstående vetenskapsman i ett ämne, der det ej fins några konkurrenter, t. ex. egyptologi, komparativ språkforskning m. m. För en sådan person fins icke något slags möjlighet att kunna fortsätta sina studier, om icke det stipendium han fått kan förlängas, sedan (Forts.) de sex åren gått till ända.

När nu utskottet har så begränsat sitt förslag, att det har sagt: »när i särskildt fall så kan prövas för universitetets verksamhet nödigt», blir, om det bifalles, förhållandet derigenom sådant, att när för en dylik person de sex åren tilländalupit, får man icke upptaga frågan om att flytta upp honom till stipendium vidare, utan han skall komma under särskild debatt: ja eller nej. Och jag kan i sådant fall försäkra herrarne, att jag vet exempel på docenter — några namn vill jag naturligtvis icke nämna — hvilka efter den föreskrifna tidens slut icke fått behålla sina stipendier, dels emedan de måst egna sig åt annan verksamhet, dels därför att andra konkurrenter hafva kommit, som varit mer framstående såsom vetenskapsmän. I vissa fall måste man dock i viss grad fästa uppmärksamhet vid deras tjensteålder, det kan icke hjälpas, ty en person kan vara sysselsatt med ett arbete, som fordrar längre tid, men en annan med ett arbete, hvori han kanske hvarje år har kunnat utgifva en uppsats eller afhandling, som visserligen har vetenskaplig betydelse, men icke den stora betydelse som den förres. Det är således nödvändigt att i hvarje särskildt fall kunna pröfva förhållandena, och när nu icke några andra medel finnas, är det af största vikt, att i stället för att betaga en ung vetenskapsidkare möjligheten att fortsätta sina vetenskapliga forskningar man skall kunna förklara hans verksamhet vara af behof för universitetet och sålunda låta honom få behålla sitt stipendium.

För dem af herrarne, som åberopa professor Sahlins reservation, vill jag fästa uppmärksamheten på, att han hyste den meningen, att man borde skaffa särskilda anslag att ställa till vederbörandes disposition för att kunna användas för dylika fall. Men att få ett så beskaffadt anslag har sina svårigheter med sig och om herrarne läsa reservationen, står der på sid. 91: »Mig synes därför den enda riktiga utvägen vara att strängare begränsa möjligheten af stipendietidens förlängning till sex år och på annat sätt än genom stipendier på viss tid sörja för arfvoden åt docenter, som innehaft docentstipendium i sex år och anses böra fortfarande vid universitetet kvarhållas. Men om en sådan åtgärd icke finnes antaglig eller möjlig, anser jag det nödvändigt att icke vidtaga den af konsistoriet begärda åtgärden förr än man på annat sätt sörjt för det behof, för hvilket de nuvarande docentstipendierna inrättats». Han anser således, att man på särskildt sätt bör sörja för dessa behof, men att man icke i första rummet bör vidtaga den åtgärd, som här är i fråga, nemligen att kunna förlänga tiden för stipendierna. Jag tror därför, att statsutskottet förfarit visligen, då det i detta fall sökt yterligare begränsa

rättigheten genom skärpning af det vilkor, som fästs vid möjligheten att förlänga stipendietiden genom att säga, att, när hans verksamhet är för universitetet nödvändig, i sådant fall må kunna pröfvas — denna pröfning sker af kanslern — huru vida icke han skall kunna få behålla stipendiet på längre tid. Ytterligare ett exempel. En person har haft ett docentstipendium i sex år, en profession i hans ämne blir ledig om två år, och han skulle då hafva att välja mellan att antingen sätta sig i skuld för dessa två år för att kunna uppehålla sig vid universitetet eller också försöka sig på en annan bana, hvilket åter kan vara både för honom obeqvämt och för universitetet en förlust. — När det sålunda endast skall vara ett undantag, som noga måste pröfvas, tror jag icke, att någon fara för de yngre vetenskapsidkarne blefve en följd deraf, att statsutskottets förslag antoges.

Jag yrkar derfor bifall till statsutskottets förslag.

Herr Sven Nilsson: Att man vill försöka bereda alla möjliga fördelar för universiteten och i synnerhet dess lärare, skall man ej undra öfver. Men här är det verkligen fråga om man går på god väg. För min del anser jag det vara lika nyttigt och till och med nyttigare att understödja de yngre personer, som hafva fallenhet för studier, likaväl som det är klart att understödja de äldre docenterna; och i det afseendet stämma meningarne ej fullt öfverens mellan herr Rydin och rektorn vid Upsala universitet. Ty denne säger, att i regeln är det så, att de som fått docentstipendium under de tre första åren, få behålla dem under de andra tre åren också. Undantag finnas naturligtvis, dels derigenom att innehafvarne gå ifrån utan att vilja behålla stipendiet, dels genom andra omständigheter. Jag tror, att det skall bli på samma sätt äfven om tiden utsträcket med den inskränkning utskottet föreslagit. Jag förstår ej heller hvilka olägenheter uppstått under den tid det varit såsom nu. Man kan icke framställa någon anmärkning mot den, som nu innehaft sådana stipendier, emedan vi väl icke fått underhaltiga professorsämnen under den tid vi gått på den väg vi nu äro. — Det är sant, att professor Sallin ansett särskilda anslag vara nödvändiga för att understödja äldre docenter och för min del skulle jag hellre vilja det, om det skulle anses nödvändigt, men detta borde då ej lemnas i universitetslärares händer att bestämma, hvilka som gjort sig förtjenta och borde erhålla understöd, utan detta borde bero på Kongl Maj:ts eller Riksdagens. Men jag anser icke detta nödvändigt heller, emedan det är fullt tillräckligt som det är. Om kammaren antager detta förslag, komma konsekvenserna deraf ej att länge låta vänta på sig, och då blir det utan tvifvel ökade anslag för dessa docentstipendier.

Herr Nyström: I det fallet vill jag instämma med herr Sven Nilsson, att det är ett väsentligt ändamål med docentstipendierna att i tid uppmuntra yngre förmågor. Men man har ju icke begärt, att stipendiernas användning i denna riktning skall upphöra, utan endast förbehållit sig frihet, att i det undantagsfall, herr Rydin på-

Angående medgifvande af utsträckning i tiden för innehafvande af docentstipendier.
(Forts.)

Angående
medgifvande
af utsträck-
ning i tiden
för inne-
hafvande
af docent-
stipendier.
(Forts.)

pekad, då en docents verksamhet är absolut väsentlig för universitetet, möjligheten att behålla honom ej afklippes för universitetet. Det är tydligt, att vore det, som professor Sablin sagt, en möjlighet att finna någon annan utväg, vore det bättre. Kunde man åstadkomma personliga professurer, vore det allra bäst. Men när nu så icke är fallet, må man se till, att ej tillfälle att i en så väsentlig sak tjena universitetens intressen omöjliggöres. Emot den siste talarens förklaring, att ingen olägenhet uppkommit af det nuvarande systemet, kan väl en gensaga göras. Ty man har ju kommit derhän att, sedan de sex åren utlupit, anvisa rörliga stipendier för att fortfarande försäkra sig om en framstående vetenskapsmans tjänster och denna utväg är onekligen en olägenhet; ty den går olaglighetens gräns så nära som möjligt. Detta förfaringssätt bör undvikas och det blir undviket, om universiteten få den frihet att i undantagsfall behålla sina goda och dugliga docenter, såsom statsutskottets förslag innefattar. Detta kan ock utan något slags anslag medgifvas. Man måste väl tro de flesta universitetsauktoriteterna, då de säga, att för universiteten det är af största vigt att få denna frihet och möjlighet att för särskilda behof använda de goda krafter, som finnas.

Af de framställda skälen *emot* kan jag således icke finna mig öfvertygad, utan yrkar fortfarande bifall till utskottets förslag.

Herr Danielson: Herr talman, mine herrar! Att man framställt betänkligheter mot förslaget, kan jag icke förundra mig öfver, men då jag öfvervägt skälen för och emot detsamma, tycker jag mig finna, att man borde i någon mån gå motionärens önskan till mötes. Och sedan jag, när jag i utskottet biträdde denna mening, fick klämman formulerad som den nu är, eller de orden: »när i särskildt fall så kan pröfvas för universitetets verksamhet nödigt», så ansåg jag mig kunna biträda utskottets förslag, som jag tror kan komma att medföra ett visst gagn för den sak, man härmed afser. Deremot vore det, tycker jag, att visa ett rent misstroende mot det större akademiska konsistoriet, om man icke ville låta det besluta i dessa fall, som ju i enlighet med hvad utskottet afsett, skulle blifva ytterst sällsynta och endast förekomma, då det pröfvades nödigt för universitetet. Detta ordet *nödigt* anser jag så betecknande, att den medgifna rättigheten långt ifrån att blifva regel, blott i undantagsfall kan komma till användning, och därför tror jag, att, om ett sådant fall skulle uppstå, konsistorium bör ha denna pröfningsrätt och dervid i första hand tillse, att det är af gagn för universitetet och icke till stipendiatens.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nydahl: En nyligen afleden professor i Upsala lär vid något tillfälle hafva yttrat om professorerna inom en viss vetenskapsgrän vid ett visst lärdomssäte, att de så till vida liknade konung Ane den gamle, att de då och då offra en docent för att sjelfve få lefva så mycket längre. Jag vet icke, om detta yttrande kan hafva någon tillämpning på den här föreliggande frågan. Jag antager, att

så icke är fallet. Men jag föreställer mig, att ett bifall till utskottets förslag vore egnadt att motverka ett sådant offerväsen, i fall det mot all förmodan skulle finnas till. Ty det är ju klart, att den begränsning i stipendietiden, som utskottet med sitt förslag afsett att i viss mån upphäfva, måste bidraga till att från universitetet aflägsna äldre docenter — deras vetenskapliga grundlighet och deras förmåga såsom lärare må nu vara så stora som helst. Exempel derå torde icke saknas. Docentstipendier få enligt nuvarande bestämmelser icke på några villkor bibehållas under längre tid än högst sex år. En tio-årig erfarenhet har öfvertygat den, som närmast hafva att skaffa med denna sak, att denna bestämmelse är olämplig, opraktisk och skadlig för universiteten. Nu föreslår utskottet, att denna bestämmelse i så måtto ändras, att ett docentstipendium skulle få behållas längre tid än sex år, i särskilda fall och när så prövas nyttigt för universiteten. Jag tycker för min del, att detta är mycket rimligt, men reservanterna hafva föreställt sig, att genom denna förändring i bestämmelserna skulle stipendierna få karakter af vanliga löner. Det förtroende hysar emellertid jag till de professorer, som hafva att tillsätta stipendiaterna, att de dervid skola taga hänsyn till aspiranternas skicklighet och till hvad universitetens bästa kräver, och att de icke skola fästa sig endast vid sökandens ålder. Dessa stipendier tillsättas ju för hvarje gång endast för tre år i sender och det efter pröfning mellan de olika aspiranterna. Att hittills i regeln förlängning af tiden för ett stipendiums innehafvande medgifviits bör icke väcka förundran eller ogillande, då det ju ligger i sakens natur, att en äldre docent bör i regeln vara både såsom vetenskapsidkare och undervisare mera framstående än en yngre. Jag kan för min del icke förstå, hvarför man skulle antaga, att professorerna skulle hafva någon synnerlig förkärlek för de äldre docenterna. Man skulle väl snarare vara böjd att tänka, att en eller annan professor skulle föredraga de yngre, emedan dessa yngre väl torde vara mindre ovillige att, såsom det heter, »jurare in verba magistri», än de äldre kunna vara.

*Angående
medgifvande
af utsträckning
i tiden
för innehafvande
af docentstipendier.
(Forts.)*

Men, säger man, »afsigten med docentstipendierna har varit att bereda docenter tillfälle att under några års vistelse vid universitetet få egna sig åt vetenskapligt arbete utan att allt för mycket blifva upptagna af omsorg och möda för sitt uppehälle». Ja, åsigtterna kunna ju vara delade om, hvilken den ursprungliga afsigten varit med inrättandet af dessa stipendier; och det kan ju vara sant och behjertansvärdt, hvad professor Sahlén vidare säger om vigten deraf, att en ung docent icke behöfver vänta så länge på ett stipendium. Men då dessa stipendier icke äro så många, att *alla* docenter, både yngre och äldre, kunna förses med stipendier, så ställer sig för mig frågan så: Hvilket är med universitetets bästa mest förenligt, att professorerna hafva frihet att utse stipendiater bland dem, som hafva den största vetenskapliga grundligheten och den största lärareskickligheten, än om de skola vara inskränkte att välja bland de yngre docenterna allenast, hvilka på grund af sakens natur i allmänhet icke kunna vara så förtjenta som de äldre? Jag tycker, att svaret på den frågan gör sig sjelft. Och att hufvudändamålet med dessa

Angående
medgifvande
af utsträck-
ning i tiden
för inne-
hafvande
af docent-
stipendier.
(Forts.)

stipendier ingalunda är att under några år lemna understöd åt docenter, som sedan blifva tvungne att lemna universitetet, utan att vid universitetet fästa de mest lofvande och förtjente af de yngre vetenskapsmännen, det synes mig alldeles otvetydigt framgå af stipendiestatuternas föreskrift rörande dessa stipendiaters åligganden. Der stadgas nemligen, att det åligger innehafvare af docentstipendium att utom de skyldigheter i fråga om undervisnings meddelande, som i allmänhet tillhöra docenterna, dels biträda vid de studerandes vetenskapliga öfningar, dels ock, när behof uppstår, deltaga i den offentliga undervisningen och examinationen. När en stipendiat har sådana skyldigheter, kan det då vara med universitetens bästa förenligt, att den äldre docenten efter 6 år skall *ovilkorligen* vika för den yngre, äfven om den förres skicklighet är erkänt vida större, än den senares, — ja, att universitetet skall vara nödsakadt att afsäga sig en utmärkt vetenskapsmans arbete, äfven om det icke fins någon, åt hvilken man kan lemna det stipendium, som man frångår den förre?

Vi hafva hört af talaren på upsalabänken, till hvilka orimliga konsekvenser nu gällande stadgande kan leda, i det han nämnde, att inom den juridiska fakulteten i Upsala finnas två fasta docentstipendier, som på en tid icke kunnat utdelas, ehuru väl inom fakulteten funnits docenter, som varit alldeles behöfliga för undervisningen, men som måst lemna sina stipendier, sedan de innehaft dem i 6 år. Sådant kan omöjligen vara förenligt med universitetets väl förstådda intresse. Och att professor Sahlin sjelf icke varit blind för dessa olägenheter af nu gällande stadgande, det framgår tydligen af hvad talaren på upsalabänken vidrörde, att nemligen professor Sahlin, såsom motförslag till det förslag, som upptagits i nu föreliggande motion, i konsistorium yrkat, att det större konsistoriet skulle göra framställning derom, att till Kongl. Maj:ts disposition skulle ställas ett årligt anslag af högst 10,000 kronor att användas till understöd åt docenter, som redan i 6 år åtnjutit docentstipendier. Jag föreställer mig, att om statsutskottets föreliggande hemställan afslås, det icke skall dröja så länge, förrän en framställning i denna rigtning inkommer till Riksdagen. Jag hemställer då till herrarne, huru vida I icke tron, att det skulle blifva svårare för Riksdagen att afvisa en framställning som göres om understöd åt äldre docenter, som måst lemna sina stipendier, men hvilka under en längre akademisk verksamhet genom utgifna skrifter och genom ådagalagd undervisningsskicklighet gjort sig väl meriterade, än det skulle blifva att afvisa en befarad framställning om understöd åt dessa yngre docenter. Jag tror alltså, att, om man vill se frågan ur sparsamhetssynpunkt — och denna synpunkt tyckes ha varit den bestämmande för reservanternas —, man gör klokt i att bifalla hvad utskottet här föreslagit.

Jag skall alltså, herr talman! anhålla om bifall till utskottets hemställan; och det gör jag i den lifligaste och varmaste öfvertygelse derom, att det är till nytta för vetenskapen och studierna vid akademien. Och jag ber att få lägga kammarens ledamöter på hjertat,

att de betänka sig mer än en gång, innan de rösta för afslag å utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Wittrock instämde med herr Nydahl.

Herr Metzén: Af den förda diskussionen tycker jag mig hafva funnit, att det hufvudsakligaste skäl, som anförts mot utskottets förslag, varit det, att man befarar, att dessa docentstipendier derigenom skulle komma att öfvergå till löner åt äldre docenter. Jag tror, att denna fara mycket lätt skulle kunna undanröjas derigenom, att man till utskottets hemställan blott fogade följande tillägg »dock högst ytterligare i 3 år». Då vore ju all anledning till farhåga förebygd.

Jag tar mig därför friheten anhålla om proposition på detta mitt förslag.

Herr Elowson: Jag vill erinra kammaren om det gamla tänkespråket: »Det bästa är ofta en fiende till det goda». Detta synes mig tillämpligt i förevarande fall. Reservanterna åberopa sig på ett mycket sakrikt anförande af herr professor Sahlin. Men herr professor Sahlin synes mig hafva haft den uppfattningen, att man, derest man skulle vilja låta hans åsigt göra sig gällande, borde på annat sätt sörja för det behof af understöd, som måste uppstå, derest man bibehåller en ovilkorlig begränsning af tiden för innehafvande af ett docentstipendium till 6 år. Detta sätt skulle då måhända bestå deri, att Riksdagen anvisade en rund summa åt regeringen, för att vid behof användas exempelvis till en personlig professur.

Tvifvels utan är det mest öfverensstämmande med dessa docentstipendiens natur, att de, såsom herr professor Sahlin framhållit, må så tidigt som möjligt kunna komma de yngre vetenskapsidkarne till godo; men det är dock å andra sidan orimligt, att en gammal docent, som är behöflig för universitetet, icke skall kunna få behålla ett sådant stipendium.

Det synes mig alltså, som om den ordalydelse, utskottet här har använt, är fullkomligt tillfredsställande, hvarför jag, herr talman, anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag oförändradt.

Efter det öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr talmannen till proposition upptagit hvar och ett af de olika yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan oförändrad.

Punkterna 12—16.

Biföllos.

Punkten 17.

Sedan Kongl. Maj:t föreslagit, att Riksdagen måtte medgifva, att enligt de närmare bestämmelser, Kongl. Maj:t kunde finna lämpligt föreskrifva, af reservationerna å anslagen till allmänna läroverken finge användas ett belopp af högst 15,000 kronor årligen till

*Angående
medgifvande
af utsträck-
ning i tiden
för inne-
hafvande
af docent-
stipendier.*

(Forts.)

*Angående
ifrågasatt
anslag till
understöd åt
enskilda
skolor.*

Angående ifrågasatt anslag till understöd åt enskilda skolor.
(Forts.)

understöd åt enskilda läroverk, hemstälde nu utskottet under denna punkt, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

Öfverläggningen rörande detta ämne inleddes af

Chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Wennerberg, som yttrade:

Först anser jag mig böra rätta ett tryckfel, som förekommer i Kongl. Maj:ts proposition rörande den Palmgrenska skolan. Det står, att dess verksamhet började 1866; årtalet skall vara 1876 i stället. Felet torde väl vara af ganska ringa betydelse, men jag har dock ansett mig böra anmärka det.

Hvad nu Kongl. Maj:ts proposition i denna punkt beträffar, så anhåller jag att få korteligen framlägga mina åsikter i afseende på frågans pedagogiska och ekonomiska betydelse.

Det är för hvar och en bekant, att synnerligast i vår tid en hel hop nya pedagogiska åsikter börjat tränga sig fram, mer eller mindre ifrigt understödda af talrika skaror inom de bildade klasserna. I synnerhet framhåller man flestades nyttan af den s. k. samundervisningen, och äfvenså det mer obestriddiga värdet af att införa slöjd såsom öfningsämne äfven i våra elementarläroverk. Att bestämdt afgöra, om eller i hvad mån dessa nya pedagogiska åsikter äro fullt riktiga och goda, är mycket svårt. Emellertid torde så mycket vara visst, att ingen kan vara fullt fast i sin öfvertygelse, med mindre än att han hyser en sådan på grund af erfarenhet. Det har därför länge ansetts vara nyttigt, ja nödigt, att verkställa åtskilliga experiment, för att se, huru dessa slå ut. Främst gäller detta i afseende på de nyss nämnda frågorna. Det gifves för öfrigt många liknande.

Men skall nu ett experiment varda af någon betydelse, så går det icke an att börja dermed det ena året och upphöra det andra; utan man måste ställa så, att en tillräcklig tidrymd blir anvisad för detsamma, för att man skall kunna henta något bestämdt resultat deraf.

Nu hafva i många år de i Kongl. Maj:ts proposition omnämnda skolorna anställt åtskilliga olika försök. Helt visst äro ock allaredan båda i tillfälle att lemna ett ganska godt material för ett rätt bedömmande af undervisningsfrågan. Men ännu torde det väl vara nödigt att icke, på grund af den erfarenhet som stått till buds, fatta en bestämd åsigt och ett troligen allt för hastigt beslut. Här behöfves nog ännu tid.

Väl må det förhålla sig så, som utskottet i sitt utlåtande framhållit, att den förevarande frågan om understöd åt enskilda skolor står i så nära sammanhang med en hel skolreform, att det torde vara tids nog att taga den under öfvervägande, när man sett, huru denna kommer att slå sig ut. Men å andra sidan bör man dock ej för den skull medverka dertill, att en verksamhet, som, fullföljd för framtiden kan blifva af stor betydelse, redan nu afbrytes.

Om nu också den ena af de ifrågavarande skolorna torde hafva

tillräckliga krafter att äfven utan något biträde från statens sida kunna hålla sig uppe, så tror jag mig veta, att detta alls icke är händelsen med den andra, hvilken emellertid har att arbeta med ännu mer svårlösta uppgifter.

Detta hyad den pedagogiska sidan af saken beträffar. Nu till den ekonomiska.

Ej blott i utskottsbetänkandet, utan äfven många gånger förut uti denna kammare, har en sats blifvit framhållen, hvilken jag lifligt gillar, den nemligen, att, då vi se hvilka ofantliga summor åtgå för vårt undervisningsväsen allt ifrån botten skolan och upp till universitetet, det borde vara tid att tänka på, huru vida det icke vore rätt att åtminstone i någon mån söka befria statsverket från så allt för stora och ansenliga utgifter. Detta kan aldrig på lämpligare sätt utföras än derigenom, att den fria, enskilda skolverksamhet, som staten finner vara duglig och för sig gagnelig, af staten understödes.

Derigenom beredes också staten en påtaglig och betydande vinst. Att så är, finner man lätt genom att räkna ut omkostnaderna för en sådan privat skola och så jemföra den summan med det understöd, som staten vore villig att gifva.

Men, kan man säga, detta statens ingripande till förmån för enskilda skolor är alls icke nödvändigt: staten har så många skolor ändå att underhålla, att den alls icke bör sträcka ut sin frikostighet äfven till de privata. — Det förhåller sig emellertid icke så. På de orter, der en större folkmängd är samlad, således främst i hufvudstaden, skulle ett upphörande af blott två sådana skolor som de här ifrågasvarande med nödvändighet medföra, att de andra läroverken blefvo öfverfyllda, så att staten otvifvelaktigt *måste* vidtaga åtgärder för att här gifva hvar och en skolyngling lika rätt att få en billig och god undervisning, som på alla andra ställen; således, antingen genom upprättande af nya skolor, eller förökande af lärarekrafterna i de gamla, eller på annat sätt.

Statsutskottet framhåller i sitt utlåtande, att det kunde vara tids nog att lösa den nu förevarande frågan i sammanhang med en blifvande fullständig läroverksreform. Nekas kan väl icke, att dessa båda frågor sammanhånga. Men det finnes åtskilliga delar af den större reformfrågan, som vi borde vara rätt glada, om vi redan nu kunde i någon mån afgöra. Vi lära nog ändå få alldeles tillräckligt många frågor att afgöra vid nästkommande riksdag, i fall då skolreformfrågan kommer före. Och till dessa delar hör onekligen den nu föreliggande. Ty om Riksdagen nu genom att besluta understöd åt ifrågasvarande skolor skulle likasom hafva uttalat sig för att vilja slå in på den bogen att hellre än att upprätta nya allmänna läroverk gifva understöd åt enskilda, förut befintliga — ty Riksdagen torde med mig inse, att sådan indragning af statens läroverk, som här blifvit omnämndt, är mycket lättare att tala om, än att göra, men att det deremot torde vara vida lättare att gå en medelväg och, om icke totalt, så dock partielt indraga åtskilliga skolor genom att förklara: »Så och så stort bidrag ger staten; viljen I hafva skolan fullständigare, så fån I sörja för resten sjelfva» — så vore detta

Angående ifrågasatt anslag till understöd åt enskilda skolor.
(Forts.)

Angående Riksdagens beslut af stor betydelse just för framläggandet af en
 ifrågasatt reformplan, i hvad den ekonomiska sidan deraf angår.
 Jag tror således, att Riksdagen skulle handla väl i pedagogiskt
 understöd åt afseende genom att gifva sitt bifall till Kongl. Maj:ts förevarande
 enskilda proposition, och helt visst äfven klokt i ekonomiskt afseende genom
 (Forts.) att så göra.

Här är dessutom icke fråga om att gifva något nytt anslag, icke heller om att någon en gång för alla bestämd summa skulle af reservationerna å anslagen till läroverken årligen utgå, utan endast om att gifva Kongl. Maj:t rättighet, att, när han finner för den allmänna undervisningen nyttigt att låta anställa vissa experiment, men ville befria statens egna läroverk från dessa försök, understödja de privata läroverk, der sådana experiment kunde anställas, och sålunda bereda staten en vinst i både pedagogiskt och ekonomiskt afseende.

Denna medverkan från statens sida kan enligt den kongl. propositionen icke komma i fråga i andra fall eller högre grad, än Kongl. Maj:t sjelf finner nödigt. Få dylika privata skolor icke något understöd, kunna de anställa sådana försök, som för den allmänna skolorganisationen ej äro af någon betydelse. Men erhålla de sådant understöd, så har Kongl. Maj:t dermed också rätt att bestämma, att experiment skall anställas i det eller det omtvistade hänseendet för att staten förr eller senare må deraf draga nytta. Skulle under diskussionen möjligen komma i fråga, att några närmare upplysningar af mig anses nödiga, så skall jag gerna meddela dem. För närvarande nöjer jag mig med att uttrycka den önskan, att kamraren ville lemna sitt bifall till den kongl. propositionen.

Herr Redelius anförde: På de skäl, som vi nyss hört framläggas från statsrådsbänken, tar jag mig friheten hemställa om bifall till Kongl. Maj:ts proposition och vill endast tillägga ett par ord. Jag ber då först få erinra derom, att vid flere föregående riksdagar här väckts motioner, i hvilka begärts anslag för upprättande af s. k. försöks-skolor, särskildt sådana, genom hvilka man skulle kunna utröna, i hvad mån slöjdundervisning eller valfrihet mellan de olika läroämnena möjligen skulle kunna anses böra införas vid statens läroverk, när dessa en gång komma att omregleras.

Det kan här icke vara behöfligt att söka utreda slöjdundervisningens betydelse. Jag vill endast fästa uppmärksamheten derpå, att just i de två här åsyftade privatskolor, för hvilka statsunderstöd begärts, undervisning i slöjd redan bedrifves, äfvensom att åtminstone vid den ena af dem finnes upprättadt ett slöjdseminarium för utbildande af lärarinnor i slöjd, hvilka kunna blifva till nytta vid den slöjdundervisning här och hvar i landet, hvartill staten anvisat understöd.

Något närmare vill jag deremot fästa mig vid frågan om valfrihet mellan olika läroämnena, en fråga, som i framtiden, kanske snart nog, kräver sin lösning och i hvilken något mera modifierade bestämmelser torde böra ifrågakomma, än hvad för närvarande vid statens läroverk är fallet. Der finnes nog redan, om man så vill, en

slags valfrihet, men den är af sådan art, att man mera kan kalla den en rätt till utbyte af vissa ämnen mot andra, än en valfrihet i betydelse af frihet från vissa ämnen. Det kan naturligtvis icke vara min mening att nu inlåta mig på någon slags kritik i något afseende öfver förhållandena vid våra läroverk för ögonblicket, utan vill jag endast erinra derom, att detta spörsmål om valfrihet verkligen är af stor vikt. Det är ju för närvarande så ordnad vid våra läroverk, att en lärjunge i nästan alla ämnen måste inhenta ett visst minimum för att blifva flyttad till en högre afdelning, han må nu hafva böjelse eller begåfning derför eller icke. Han måste dock lära sig äfven de ämnen, som afgjort ligga honom emot, huru mycket han än må hafva anlag, som särskildt äro egnade för andra ämnen. För att icke förledas till vidlyftighet ber jag blott att få påpeka ett par fall från förgången tid. Vi hafva bland våra namnkunnige lärde två, hvilkas exempel i detta fall äro symnerligen upplysande; jag menar Berzelius i afseende på kemin och Linné i afseende på botaniken. Om dessa båda såsom ynglingar skulle hafva varit tvungna att studera vid våra nuvarande läroverk och icke fått blifva uppflyttade i högre afdelning på andra vilkor, än de, som nu äro gällande, så är det min uppfattning, att vi aldrig nu skulle hafva fått höra talas om deras namn, emedan de icke skulle hafva kunnat blifva hvad de blifvit.

Spörsmålet om valfrihet i afseende på läroämbeten menar jag alltså vara ett spörsmål, som förtjenar synnerlig uppmärksamhet. Kan man i detta afseende komma till något resultat genom experiment vid en privat läroanstalt, vore detta mycket önskvärdt. Det synes mig derför vara allt skäl för att söka taga vara på det tillfälle härtill, som nu erbjuder sig, särskildt då man kan få det för så godt pris, som det nu ifrågasatta. Då det dessutom icke är fråga om något särskildt anslag för ändamålet, utan endast om att gifva Kongl. Maj:t bemyndigande att dertill använda besparade medel i den mån, han kan pröfva lämpligt, så ber jag att få anhålla om bifall till den kongl. propositionen.

I detta anföraude instämde herrar *Gumælius, E. W. Carlson, Metzén, Sundberg* från Vexjö, *Swartling, Arhusiander, Martin, Stjernspetz, Nyström* och *C. O. Berg*.

Herr Thestrup: Redan vid förliden riksdag väckte en motionär i Första Kammaren, såsom också i utskottets betänkande finnes omnämndt, ett förslag derom, att Riksdagen måtte för år 1889 till Kongl. Maj:ts disposition ställa ett förslagsanslag af 15,000 kronor eller ock medgifva Kongl. Maj:t att af besparingarna å de allmänna läroverkens stat disponera motsvarande belopp för att på de vilkor Kongl. Maj:t ville bestämma, användas vid ett eller annat derför lämpligt enskildt läroverk till anställande af sådana undervisningsförsök, som kunde vara till gagn för lösningen, på erfarenhetens väg, af den viktiga undervisningsfrågan. Denna motion afstyrktes af statsutskottet hufvudsakligen på samma skäl, som det nu varande statsutskottet användt såsom motivering, och vid ärendets föredragning i denna kammare hemstälde den talare, som då här förde utskottets talan, om icke

Angående ifrågasatt anslag till understöd åt enskilda skolor.
(Forts.)

Angående ifrågasatt anslag till understöd åt enskilda skolor.
(Forts.)

förr än beslut fattades, regeringen borde lemnas tillfälle att utreda frågan och, om den funne för godt, framkomma med förslag i ämnet till Riksdagen, så att denna hade någon ledning för sitt beslut, och förestälde sig samme talare, att icke regeringen skulle underlåta att, om frågan enligt dess mening vore af vigt, framkomma med förslag till Riksdagen om förändamålet erforderligt anslag. Nu har regeringen vid innevarande riksdag framkommit med en utförligt motiverad framställning, till hvilken jag ber att få hänvisa.

Angående beskaffenheten af de två skolor, för hvilka anslag blifvit begärdt, så hafva, såsom vi kunna se af den kongl propositionen, båda gjort sig synnerligen väl förtjenta om vårt undervisningsväsen, och att så förhåller sig framgår också af det synnerligen smickrande och berömmande erkännande, som direktionen för Stockholms stads undervisningsväsen uttalat angående deras verksamhet

Af de uppgifter, som dessa skolor för sig uppställt, gå åtskilliga i den riktning, i hvilken, enligt min föreställning, denna kammare önskar att få undervisningsfrågan löst. Inom båda dessa skolor är åt slöjdundervisningen inrymd en stor och betydlig plats, ja, inom den ena af skolorna är slöjdundervisningen reut af obligatorisk. Den praktiska arbetsskolan är den första skola i vårt land, hvarest obligatorisk slöjdundervisning bedrifves. Den bedrifves der i alla klasser och den bedrifves alla dagar; och slöjdens stora betydelse såsom icke blott helsobringande för både kropp och själ, utan äfven ur synpunkten af dess förmåga att väcka hägen för praktiska värf, torde här icke behöfva särskildt framhållas.

Den föregående talaren har framhållit nyttan af valfrihet i afseende på läroämnen, eller rätt för lärjungen att i särskilda fall efter samråd mellan föräldrar och lärare, befrias från vissa läroämnen utan att derför hafva skyldighet att läsa andra i stället. Af en sådan anordning blir följden, att de barn, hvilkas föräldrar icke hafva råd eller lust att låta sina barn deltaga i alla inom skolan förekommande läroämnen, i stället få använda den åt desamma anslagna tid till inhemtande af undervisning i slöjd eller också i de praktiska yrken, åt hvilka de hafva för afsigt att sedermera egna sig, så att, t. ex. en köpmansson, hvilken ämnar välja sin faders yrke, icke nödvändigt behöfver inhemta alla de ämnen, som stå på skolans program, utan kan befrias från sådana läroämnen, af hvilka han kan för sitt blifvande yrke icke hafva någon väsentlig nytta; och likaså handtverkarens son, då han icke har för afsigt att egna sig åt den s. k. lärda banan, icke är skyldig att lära sig en mängd ämnen, af hvilka han icke för sin framtida verksamhet kan hafva något gagn. Äfven har i en af dessa skolor den vigtiga frågan om samuppföstran, eller samundervisning mellan gossar och flickor, blifvit praktiskt tillämpad, och har denna metod visat sig alls icke medföra någon af de olägenheter, som man från början föreställt sig. Om vi nu skulle genom anvisande af det ifrågasatta anslaget få lösning på de stora spörsmål i afseende på slöjd, valfrihet och samundervisning, hvilka stå på dagordningen, så tror jag att de medel vi använt för detta ändamål icke skulle vara bortkastade, utan tvärt om synnerligen väl använda.

Utskottet har också erkänt det principiellt rigtiga häri. Det heter nemligen på sid. 30: »Utskottet erkänner visserligen det principiellt rigtiga i hvad departementschefen till statsrådsprotokollet anfört derom, att för utvecklingen af ett lands undervisningsväsen försök på olika håll måste göras med tillämpning af de pedagogiska idéer, som alltjemt framstå med yrkande att blifva förverkligade och med löfte om en snabb och säker förbättring af uppfostran och undervisning, samt att experimenterandet i detta afseende helst bör, under medverkan från statens sida, ske genom den enskilda företagsamheten.» Äfvenledes föreställer sig utskottet, »att det äfven ur rent ekonomisk synpunkt kunde blifva en vinst för staten, om den genom ett jemförelsevis mindre bidrag kunde upprätthålla talrikt besökta privata läroverk»; men, säger utskottet, »då den stora läroverksfrågan nu torde stå nära sitt afgörande, anser utskottet likväl, att Riksdagen icke, förr än denna fråga blifvit slutligen löst och det i sammanhang dermed visat sig, i hvilken utsträckning indragning af nu befintliga statens läroverk kommer att ega rum, bör anvisa medel till understöd at enskilda läroverk.»

Angående ifrågasatt anslag till understöd at enskilda skolor.
(Forts.)

Jag anser att just för lösningen af denna fråga det är af vigt att hafva att tillgå så beskaffade skolor, som under en följd af år experimenterat i den rigtning, som man anser önskelig, och under tiden vunnit erfarenhet om rigtigheten af de principer, som blifvit för undervisningen uppställda.

Jag skall emellertid icke längre upptaga kammarens tid, utan vill, på grund af de skäl jag nu anfört och då, såsom nyss blifvit framhållet af herr statsrådet och chefen för ecklesiastik-departementet, här icke är fråga om beviljande af något särskildt anslag, utan endast derom att af reserverade medel från redan beviljade anslag använda någon liten del för understöd af de enskilda läroverk, som visat sig vara deraf förtjenta, anhålla att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herrar *Styffe* och *Lyth* förenade sig med herr *Thestrup*.

Herr *Herslow*: De pedagogiska och ekonomiska skäl, som af de föregående talarne blifvit anförda, tyckas mig kraftigt tala för rigtigheten af den tanke, som jag för min del under många år hyst, nemligen att det vore önskligt, att staten äfven i vårt land för det stora undervisningsverkets befrämjande ville taga fasta på och med sig alliera den enskilda verksamheten och det enskilda initiativet i vida större utsträckning, än man hittills gjort. På dessa grunder, hvilka särskildt blifvit kraftigt framhållna från statsrådsbänken, hoppas jag att denna tanke också må vinna ett förverkligande vid den organisationsplan, som, det vågar jag påstå, hela landet med mig motser inom den allra snarast möjliga framtid. Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet yttrade: »om en sådan organisation förelägges nästa Riksdag, så» etc. Låt oss hoppas att vi få stryka detta ordet *om*, för så vidt deri skulle ligga ett tvifvel, att denna reform varder, åtminstone till sin början och till sina principer underlagd nästa Riksdags pröfning.

Angående
ifrågasatt
anslag till
understöd åt
enskilda
skolor.
(Forts.)

Om jag emellertid ändå icke kan biträda det kongl. förslag, som här blifvit framlagdt, så kommer detta af skäl utaf olika art. Jag tänker mig, såsom jag redan sagt, att grunderna för den så länge emotsedda omorganisationen af våra elementarläroverk blifva af regeringen framlagda för nästa Riksdag; *då* vill jag vara med om att äfven framtaga och fastslå tanken på statens samverkan med och understödjande af de privata läroverken. Men innan dess måste en sak med så stora dimensioner som denna blifva bättre planlagd; innan dess måste man bättre kunna öfverskåda dess räckvidd och bedöma dess konsekvenser, än man nu kan göra. Jag skall med glädje acceptera den som en ordnad länk i ett genomtänkt system; men jag vill ej slumpvis kasta mig in på den. Dertill är den för vidtgående. Dessutom vill jag icke att man, genom att redan nu på måfå inträda på den vägen, ens skall gifva en förevändning för den stora organisationsfrågans franskjufande.

Vi hafva redan, i fråga om den qvinliga undervisningen, efter min åsigt, alldeles för mycket på en slump kastat oss in på ett område af principiellt vigtig och vidtomfattande art. Lemna vi nu, med lika klen utredning och plan, ett par privata goss-skolor statsanslag skulle vi otvifvelaktigt föras in på ett område af lika stor vidd, som detta. Och komma vi dit in med så liten beräkning, med så klen kontroll, som här bjudes, så skall man nog och komma till lika tvifvelaktiga resultat, som dem vi, såsom mig synes, hittills hunnit skörda af statens bidrag till flickskolorna.

Det kan icke nekas, om man tager närmare reda på den saken, att man här gifvit statsanslag icke så som man vanligen anvisar statsmedel utan så som man gifver gåfvor, så som man skänker allmosor, utan plan förut och utan kontroll efteråt, blott efter som godhjärtenheten bjuder och förrådet medgifver. Litet gjorde man sig besvär att tillse, huru vida man genom dessa anslag främjade en planlagd, förnuftig och förständig undervisning vid våra flickskolor. Jag vill icke att man på samma lättvindiga sätt skall komma in på samma väg i fråga om våra goss-skolor. Här är det dubbelt obefogadt att utan system skapa af staten understödda privata läroverk, då staten hos oss redan åtagit sig hela undervisningen för gossar och med ofantliga anslag arbetar för detta åtagande.

Visserligen vill jag icke precis i samma uttryck som statsutskottet, formulera mina betänkligheter i denna punkt. Vi få ej vänta att kunna indraga så synnerligen många statsskolor genom att bereda medel för anslag, sådana som här blifvit ifrågasatta; men nog bör man väl ändå afväga, *om*, och i sådant fall *huru pass betydliga* inskränkningar man genom att uppmuntra de enskilda skolorna må kunna göra i de nu befintliga offentliga läroverkens både antal och kostnader.

Jag vill slutligen icke inträda på den här vägen i en form, som föreliggande Kongl. Maj:ts förslag anvisar oss; ty den synes mig allt för mycket bära pregeln af ett visst personligt tycke, beroende på den kunskap, vederbörande minister kan hafva om den eller den skolföreståndaren, om den eller den skolan inom hufvudstaden. Det måste nemligen antagas för gifvet att de privata skolorna i hufvud-

staden alltid äro af vederbörande bättre kända, än de utom hufvudstaden belägna privatläroverken; och vi få dock icke glömma att utom Stockholm finnes en hel mängd af privata goss-skolor.

Det gifves åtminstone tre, som äro likställda med den, som står högst af de nu ifrågakända, och derjemte en mängd som bereder till inträde i tredje eller femte klasserna af de allmänna läroverken, och som därför måste anses arbeta i statsläroverkens eget intresse och hjälpa att fördela den massa af lärjungar, som eljest skulle trängas i dess lägre klasser. Skulle vi genom bifall till Kongl. Maj:ts förslag slå in på denna väg, så blefve det snart nödigt att bevilja mycket betydliga extra ordinarie anslag, egnade åt den privata undervisningsverksamheten och kontrollen deröfver, vid sidan om de anslag, som lemnas åt de offentliga läroverken. Böra vi göra detta, böra vi kasta oss in på en dryg extra stat utan att ännu hafva afvägt i hvad mån denna nya utgift på extra stat skulle kunna åstadkomma inskränkning och besparing på den ordinarie?

Jag har redan i början nämnt, att jag, i likhet med herr statsrådet och flere andra, som här yttrat sig, hoppas, att man i vårt land måtte gå in på att låta de goda krafter, som egna sig åt den enskilda undervisningsverksamheten, få plats och utrymme bredvid statsläroverken samt äfven hjälp af staten. Men må man göra detta först, när staten anvisat dem plats inom ett genomfänt system och fastställt hvad som af dem på olika punkter kan och bör uträttas! Till dess man får veta, i hvad utsträckning organisationen af statens läroverk härigenom kan komma att modifieras, måste jag som nu, herr talman, rösta för utskottets förslag.

Herr Sven Nilsson: Jag är den siste talaren tacksam för det understöd, som han lemnat utskottet. Det såg till en början ut, som om jag skulle blifva ensam om försvaret af utskottets förslag i denna fråga, men jag har nu åtminstone fått en kraftig medhjelpare, som icke tillhör statsutskottet. Jag skall då be att få förena mig med honom i den meningen, som äfven från statsrådsbänken blifvit framhållen, att staten bör lemna understöd till enskilda skolor, då de äro förtjenta deraf, men jag kan, i likhet med den siste talaren, ej heller vara med derom, förr än skolreformen blifvit genomförd. Jag vill icke heller vara med om att lemna understöd, öfver hvars användande staten icke har någon kontroll. Jag tycker ej, att det är rätt klokt att kasta bort penningar på det sättet. Jag föreställer mig nemligen, att när den stora skolreformen kommer före, den kommer att hänga tillsammans äfven med de enskilda skolorna, och då är det uppenbart, att man kan lemna föreskrifter om vilkoren för erhållande af understöd. Nu påstods det från statsrådsbänken, att det är ofantligt stora kostnader som äro förenade med undervisningsväsendet vid statens skolor, och att det vore misshushållning, om man icke understödde dessa enskilda skolor. Ja, man kan så säga, men det är heller ingen hushållning, om man understödjer dessa enskilda skolor utan att samtidigt göra besparingar på statens skolor, då många äro af den beskaffenhet att de kunna undvaras. Det är

Angående
ifrågasatt
anslag till
understöd åt
enskilda
skolor.

(Forts.)

alldeles klart, att om man icke gör några nedsättningar på anslagen till statens skolor, det blir ökade utgifter, om man utan besparingar på andra håll äfven beviljar anslag till de enskilda läroverken. Och det kallar jag icke hushållning, utan misshushållning.

Det var ett yttrande, som földes af herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, som det vore önskligt att få förklaradt. Han yttrade nemligen »i fall man till nästa riksdag får den stora reformen fram till Riksdagen». Det är då icke klart, huru vida vi skola få denna fråga fram till nästa Riksdag. Jag tycker vi fått vänta så länge derpå, att det nu vore på tiden, att denna fråga framlades för Riksdagen. Det är icke endast lärarne vid våra skolor, utan största delen af svenska folket, som verkligen sätter i fråga att få denna reform i en god riktning genomförd, och det skulle därför vara synnerligen önskligt att få den hugnande underrättelsen från statsrådsbänken, att man har att vänta denna reform till nästa riksdag. Det borde icke vara svårt nu, sedan regeringen hållit frågan i sina händer så många år, och det är sannerligen på tiden att riksdagen ändtligen må kunna få börja på att bearbeta densamma. Och till dess ett förslag till lösning af denna fråga af regeringen framlägges för Riksdagen, som kan antagas, kan jag icke vara med om att göra förbättringar på det gamla i någon riktning. Man må jemra sig huru mycket som helst både vid läroverken och utom desamma, så får det ej hjälpa, ty om vi, som vilja den stora reformen till ett bättre, icke ställa oss i den ställningen, så föreställer jag mig, att denna fråga skjutes till baka längre än nödvändigt är, kanske en mycket lång tid.

Herr talman, jag yrkar därför bifall till statsutskottets förslag.

Häruti instämde herr *Truedsson*.

Herr Wiukrans: För min del kommer jag att yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag, och jag gör det med så mycket större skäl, som jag är öfvertygad om, att vi omöjligen kunna undvara sådana privata läroverk som de, hvilka nu äro i fråga. Vi veta alla och se dagligen, huru som den rika odling, som uppstått i vårt land så väl i andligt som materielt hänseende, allt mer och mer växer till och breder ut sig i synnerhet i vetenskapligt hänseende, så att den ena vetenskapsgrenen efter den andra uppträder och försöker göra sig gällande samt äfven tillgodogöres de materiella intressena, så att det i våra dagar knappt finnes något materiellt yrke, som icke i högre eller lägre grad drager nytta af de utaf vetenskapen uppnådda resultat. Det har under den föregående diskussionen i dag bevisats, att t. ex. i afseende på de medicinska ämnena vetenskapen breder ut sig så mycket, att man knappast kan tillgodose alla dess fordringar. Och nyss, då fråga var om en professur i geografi och statskunskap, framhölls det, att dessa ämnen äro så omfattande och vidlyftiga, att det vore opraktiskt att förena båda i en hand. För längre tid sedan var det mycket *vanligt* att höra, att en person kunde allt, som var möjligt att veta. Sådant är nu alldeles *omöjligt*, ja, det är till och med mycket svårt för en vetenskapsman att omfatta hela

den vetenskap, som han tagit till uppgift att idka. Han måste ofta inskränka sig till blott en gren af densamma för att kunna drifva den framåt till dess höjd. Det är under sådana förhållanden klart, att de anstalter, der den uppväxande ungdomen förberedes att sedermera gripa in på vetenskapens och lifvets olika grenar, omöjligen kunna vara af ett enda slag för att tillgodose alla intressen.

*Angående
ifrågasatt
anslag till
understöd åt
enskilda
skolor.
(Forts.)*

Det har yttrats af talarne på malmö- och kristianstadsbänkarne, att vi måste afvakta en blifvande omorganisation af våra läroverk för att genomföra den nu ifrågasatta åtgärden, och *den* skall göra det! För mig har nästan intet yttrande här i kammaren till den grad vittnat om illusion som just detta. Tro då herrarne, att en sådan omorganisation, huru förträfflig den än må blifva, skall kunna undanrödja alla brister och tillfredsställa alla fordringar, som den stigande civilisationen ställer på våra skolor? Det är, som sagdt, den största illusion jag på länge hört eller sett. Det kommer ovilkorligen att fordras, att dessa skolor organiseras på olika sätt, icke endast de, som direkt förbereda på vissa yrken — ty det ligger ju i sakens natur — utan äfven de förberedande läroverken. Och hvilken synpunkt än för deras ordnande genom en omröstning gör sig gällande, så är det icke endast sannolikt, utan säkert, att de icke komma att ensamma tillfredsställa behofven, utan att man måste se sig om efter andra synpunkter och efter andra organisationer, som kunna tillfredsställa de mångartade behof, som bildningen ställer på oss. Således, äfven om den omtalade omorganisationen kommer till stånd nästa år eller året derpå, så äro enligt min åsigt enskilda skolor därför alls icke öfverflödiga. Tvärt om komma de ovilkorligen att fortfarande vara af behofvet föreskrifna. Jag anser det också för staten vara en synnerligen stor fördel, att dylika enskilda skolor finnas, som söka att belysa viktiga pedagogiska frågor från annan synpunkt än den, som staten själf vid sina skolor följer. Detta är klart, och våra läraremöten hafva också under långa tider varit ense om, att skolfrågan måste belysas från olika synpunkter. Det förefinnes ju en tydlig skilnad mellan de fasta skolor, som ordnas af staten, och enskilda, som grundas af privata personer. De förra äro mera strängt lagbundna, för dem gälla samma regler från Ystad till Haparanda, och en föreståndare för en sådan skola, om han än finner aldrig så goda skäl att göra en afvikelse från gällande reglemente, kan det likväl icke; han får ej i detta afseende lyssna till de idéer, som göra sig gällande i lifvet, huru berättigade de än må vara. Detta kraf kunna deremot de enskilda läroverken uppfylla, och det är därför en stor vinst, att staten har dem vid sin sida, så att statens skolor icke förfalla till alltför mycken ensidighet.

Jag anser det därför i hög grad praktiskt, att, när det finnes enskilda skolor, som söka samma mål som statens, men på andra vägar, staten då uppmuntrar dessa, i synnerhet om det kan ske så orimligt billigt, som det nu är ifrågasatt att ske. Det undervisas i de två enskilda läroverk, om hvilka nu är fråga, ungefär 500 lärjungar. Herrarne kunna räkna ut, hvilka utgifter det skulle medföra, om dessa skulle kastas öfver på statens läroverk, der hvarje lärjunge uedeltal anses kosta 200 kronor om året. I jämförelse med den

Angående ifrågasatt anslag till understöd åt enskilda skolor. kostnad, som derigenom skulle ådragas staten, blifver den summa af 15,000 kronor, som nu begäres, försvinnande liten, så mycket mer som ju Kongl. Maj:t blott anhållit att få till detta ändamål använda de besparingar, som redan finnas af läroverkens anslag, hvidan här i själva verket icke är fråga om någon ökning i anslaget.

(Forts.)

Den ärade talare, som sitter framför mig och nu begärt ordet, ansåg att de anslag, som lemnats åt våra flickskolor, icke vore väl använda, och att detta vore ett ytterligare skäl för honom att yrka afslag äfven å det här ifrågasatta anslaget. För min del har jag alldeles motsatt åsigt. Jag anser, att staten sällan för så litet penningar uppnått ett så godt resultat, som den gjort med det lilla anslaget till flickskolorna. Detta uppgår endast till 70,000 kronor; det är den enda hjälp, som våra flickskolor för närvarande åtnjuta af statsverket, och dock hafva, sedan detta anslag beviljades, flickskolor uppstått i nästan alla städer. Kommunens mest framstående och upplysta män och kvinnor hafva förenat sig om att åstadkomma den bästa möjliga bildning åt de uppväxande flickorna, och vi hafva också fått flickskolor, som stå högt öfver dem vi hade för 20 å 30 år sedan, äfven om de ännu lemna åtskilligt öfrigt att önska. Jag har ansett denna utveckling af flickskolan till det bättre som en stor vinst, då vi veta, af hvilken vigt det är för landet att hafva dugliga kvinnor, utvecklade både i intellektuellt, moraliskt, religiöst och estetiskt hänseende. Och kan detta i någon mån åstadkommas med så litet anslag som det nyss nämnda, så anser jag penningarne vara väl använda. För min del tror jag äfven, att staten deraf kan draga den viktiga slutsatsen, att om penningar på samma sätt användas för att understödja dess 2- och 3-klassiga läroverk för gossar, äfven om man icke nöjde sig med ett så obetydligt anslag som det, som utgår till flickskolorna, dessa läroverk skulle blomstra upp.

Det har äfven anmärkts, att dessa båda läroverk, som nu äro i fråga, icke skulle blifva underkastade någon kontroll från statens sida. Så förhåller det sig emellertid icke, utan så vidt jag kunnat se af Kongl. Maj:ts proposition förbehåller sig Kongl. Maj:t rättighet att kontrollera dessa skolor och se till, att de uppfylla hvad de lofvat.

För att nu öfvergå till de båda skolor, hvarom här är fråga, nemligen den s. k. Beskowska skolan och den Palmgrenska skolan, har jag gjort mig underrättad om det sätt, hvarpå de skötas. Den förra har jag besökt många gånger, första gången då den grundlades, 1867. Den väckte då stort intresse hos mig genom det utmärkta sätt, hvarpå undervisningen sköttes, och jag har sedermera ej haft anledning att ändra den tanke jag då fick om skolan. Jag har äfven samtalat med föräldrar, som hafva sina barn der, och de erkänna, att barnen skötas förträffligt; detta, oaktadt eller kanske därför, att undervisningen är ordnad efter grunder, som i någon mån afvika från de principer som tillämpas vid statens skolor, särskildt i afseende på timantalets inskränkning och latinets ställning till de reala studierna. Hvad den Palmgrenska skolan beträffar, så har jag först på senare tiden tagit reda på densamma, just därför att den nu föreliggande frågan kommit på dagordningen, och jag har dervid

funnit, att de principer, efter hvilka den skötes, fullständigt afvika från de, som följas vid statens läroverk, i det att slöjden der är upptagen som obligatoriskt undervisningsämne på samma sätt som tyska, matematik eller geografi vid statens skolor. Vidare deruti, att den är samskola samt att det råder valfrihet. Jag får säga, att jag i afseende på dessa principer i någon mån står spörjande och frågande, men det hindrar icke, att jag med nöje skall mottaga de lärdomar, som erfarenheter från denna skola kunna gifva. Och de föräldrar, som hafva sina barn i denna skola, måste nog genom vunnit erfarenhet vara öfvertygade, att skolan åstadkommer ett godt arbete. Hvilken ställning man för öfrigt intager till läroverksfrågan, måste man dock medgifva, att denna skola deruti för staten medför en stor fördel, att med skolan är förenad en seminariekurs i slöjd, som fortgått alltsedan 1880, och hvarifrån årligen utsändas 60 å 70 lärarinnor i qvinlig handaslöjd. Detta måtte väl vara att anse som en stor fördel, som mångfaldigt uppväger det anslag, som är ifrågasatt. Jag ber äfven att få fästa uppmärksamheten på den upplysning, som nyss meddelades från statsrådsbänken, att om detta lilla anslag icke gifves skolan, det skulle blifva svårt för densamma att bestå i striden dels mot förutfattade åsichter, hvilka jag för öfrigt i någon mån delar, och dels mot de stora olägenheter, som förefinnas, då man vill hålla en ordentlig och efter nutidens fordringar inrättad skolbyggnad, särskildt i Stockholm. Detta medför så stora svårigheter, att jag icke kan inse, huru ett dylikt företag kan bära sig. Det måste fordra synnerlig energi och omsigt af föreståndaren och mycket ansträngande arbete af lärarne. Jag har själf laborerat med inrättande af ett dylikt företag i Göteborg och det lyckades hufvudsakligen genom kraftigt understöd af kommunen.

På grund af hvad jag nu anfört får jag på det varmaste yrka bifall till det af regeringen framlagda förslaget.

Med herr Winkrans instämde herrar *Ekeborgh, Petersson* i Hamra, *Sandwall, Ostberg, Werner, Mallmin, Lilienberg, Höglund, A. V. Carlson* och *Björck*.

Herr Herslow: Min värderade kamrat på göteborgsbänken, som nyss hade ordet, ansåg den illusion, af hvilken vi anhängare af motsatt åsigt äro bedårade, vara en af de kolossalaste han någonsin hört omtalas, den illusionen nemligen, att staten med sin något enformiga undervisningsverksamhet skulle kunna motsvara all den oändliga mångfald af behof, som nutidens bildning ställer på oss. Jag tror icke, att han har rätt att mot mig rigta denna förebräelse, då jag just antydde, att jag länge varit lifligt öfvertygad derom, att staten endast genom att i sitt undervisningsarbete få med sig alla de mångsidiga krafter, som här vilja med den samverka, blir i stånd att motsvara denna stora mångfald af behof. Men deremot tror jag att *hans* illusioner icke äro så obetydliga, då han förmenar, att denna mångsidighet skulle stå att vinna genom detta anslag af 13,000 kronor. Skola vi på den vägen uppnå något resultat, så måste vi bevilja ett anslag af mycket större dimensioner än det nu ifrågasatta.

Angående ifrågasatt anslag till understöd åt enskilda skolor.
(Forts.)

Angående
ifrågasatt
anslag till
understöd åt
enskilda
skolor.
(Forts.)

Och då han talar om de 500 gossar, som i dessa skolor erhålla undervisning, utan att staten därför betalar någonting, så få herrarne icke glömma de 5,000, för att icke säga 50,000 andra gossar, hvilkas undervisning heller icke hittills bekostats af staten. Skall anslag lemnas till alla dessa skolor, så tror jag, att det ej skall blifva mycket öfver af hvad som finnes i ccklesiastikdepartementets mycket berörda besparingar. Jag måste därför vidhålla, att när man går in på denna väg, man bör beträda den med klarhet om hvad man för detta syfte vill utgifva, hvart man vill gå och huru man vill samordna denna enskilda undervisningsverksamhet med statens, utan att anslagen ökas långt öfver hvad man beräknat. Jag behöfver väl ej upprepa, att jag gillar sjelfva principen. För min del hyser jag en liflig öfvertygelse derom, att då den enskilde medborgaren måste betala mycket för saker, som för honom äro af jemförelsevis ringa värde, så är det både hans skyldighet och hans rättighet att få med egna uppoffringar bidraga till sina barns uppfostran. Detta är redan nu förhållandet i afseende på flickskolan, och jag förmenar, att det är ännu större skäl att tillämpa regeln på gosskolorna, ty den personliga utveckling, som flickorna i sina skolor erhålla, den vinna äfven gossarne — och det i ännu högre grad — och de vinna derjemte i denna sin skoluppfostran ett kapital, af hvilket de i framtiden skola hafva sin bejning. Dertill må då föräldrarne gerna bidraga, när de hafva råd.

I allt öfrigt, utom lämpligheten att nu, i dag, utan plan, på grund af ett par skolors framställning, göra entré på denna bana, — i allt öfrigt äro den ärade talaren och jag af samma åsigt. Jag har därför ingenting att ur hans anförande upptaga till besvarande, utom möjligen den anmärkning, som denne talare gjorde, att jag sagt, att anslagen till flickskolorna voro illa använda penningar. Det är möjligt, att han ej alldeles fattat, hvad jag sade; det är ännu möjligare, att jag icke sade precis hvad jag menade; hvad jag ville framhålla var blott, att efter min erfarenhet dessa flickskolor, som öfverallt framträdt i våra städer, sedan utsigt till anslag erhållits, i fråga om systematisk plan för undervisningen, i fråga om undervisningens anordnande efter flickornas, de blifvande qvinnornas behof, icke kunna sägas stå synnerligen högt. Elementarläroverket för flickor, sådant det genom statsanslagen utvecklats sig, har blifvit en efterhärming af gosskolan, med all dess mångläsning, ja kanske med ännu större ämnesmassa, och säkert med mera ytlighet i alla afseenden. I ty fall kunna naturligtvis erfarenheterna vara olika, men jag har för min del icke funnit det sätt, hvarpå staten, utan att granska undervisningsplanen eller fastställa vissa principer för dessa skolors organisation, beviljar ett anslag, som redan växt till icke obetydliga belopp, jag har, säger jag, ej funnit detta sätt uppmantrande till att med de enskilda gosskolorna slå in på samma väg.

Herr Winkrans: Det var intressant för mig att få höra hvad jag till viss grad hoppades redan förut, nemligen att herr Herslow och jag stå på samma ståndpunkt. Men det kan ju hända, att oakadt vi i *allmänhet* stå på samma ståndpunkt, vi i enskilda fall hafva olika uppfattning. Om jag, som han tyckes anse, trodde, att 15,000 kronor skulle vara tillräckligt för att fylla den uppgift, som de pri-

vata skolorna hafva gent emot de offentliga, så skulle han hafva fullkomligt rätt deri, att detta vore en kolossal illusion. Men jag har aldrig uttryckt den åsigten, och har den icke heller. Men man kan nu här vinna en vacker början i detta afseende, och redan det är mycket gjort.

Då han sedermera antydde, lika som förut och i likhet med flere föregående talare, att man först då kunde vara med om att understödja de enskilda läroverken, när man finge ett system, huru de enskilda skolorna skola samverka med statens, ber jag att få fästa uppmärksamheten på, att det torde dröja både detta århundrade och ett godt stycke in på nästa, innan vi få ett i allo tillfredsställande system, efter hvilket hela vår undervisning skall kunna ordnas. Den, som lefvat med sedan 1849, har sett, huru det ena systemet efter det andra framkommit, och huru det knappast blifvit genomfördt, förrän man varit färdig att kasta det öfverbord. Längre har den uppfattningen gjort sig gällande, att pedagogiken vore en rationel eller filosofisk vetenskap. Ja, vore denna åsigt fullständigt riktig, skulle pedagogiska spörsmål kunna lösas på samma väg, som vanliga filosofiska problem, men man har småningom funnit, att pedagogiska frågor icke endast på denna väg kunna lösas utan att det väl måste till stor del ske på samma sätt, som naturvetenskapliga, nemligen på empirisk väg. Man måste göra erfarenhetsrön, samla och sammanställa dem samt på detta, sätt finna ut de lagar, som man har att följa och tillämpa, och detta sammanställt med hvad filosofien kan gifva vid handen, kan åstadkomma, att man lär ett system, som i någon mån är tillfredsställande. Att få något här på jorden, som är *i allo* och för alla tider tillfredsställande, torde väl knappast vara tänkbart.

Herr Herslow påstod vidare, att Sveriges utgifter för skolorna vore jemförelsevis de högsta i Europa. Ja, det förhåller sig verkligen så, och det har väl alltid ansetts som en beder för Sverige, att vår undervisning varit helt och hållet fri. Iivarken grefvesonen eller torparensone hafva varit uteslutna från bildningsanstalterna, och därför hafva vi ofta sett den senare uppstiga till statens högsta äreställen. För min del tror jag nog, att den tid kommer, då lärjungarnes föräldrar kunna och böra deltaga i statens omkostnader för barnens uppfostran, men länge har den tiden icke varit inne.

Jag skall sluta med hvad jag började, att jag icke tror, att den kommande omorganisationen kan blifva så fullständig, att den i någon mån gör dessa privata läroverk obehöfliga, ty vare sig omorganisationen kommer nästa år eller ett annat år, behöfver man fortfarande samla dessa rön, som vid dylika läroverk kunna erhållas, och jag anser därför, att staten gör klokt i att under vederbörlig kontroll söka bibehålla sådana vid magt; hvarför jag fortfarande yrkar bifall till Kongl. Maj:ts förslag i denna punkt.

Herr Nyström: Jag är i hufvudsak af samma mening i detta fall som herr Winkrans och anser såsom han, att utsigten att få det stora omorganisationsförslaget framlagdt redan nästa år — hvilken utsigt synes mig vara mycket oviss — icke bör göra att vi under

Angående
ifrågasatt
anslag till
understöd åt
enskilda
skolor.

(Forts)

Angående ifrågasatt anslag till understöd åt enskilda skolor.
(Forts.)

tiden uppskjuta med alla öfriga nyttiga och nödiga åtgärder. Om man nu vill förbereda denna stora frågas lösning genom att utreda vissa viktiga punkter, som dervid måste komma i betraktande, bör man naturligtvis icke motverka detta på den grund att den stora frågan (just den som man vill förbereda) icke kommit till afslutning. Jag håller äfvenledes före, att man bör bifalla detta förslag derför, att gifvetvis arbetet inom dessa skolor går i den riktning, som de flesta anse önskvärd, det vill säga i mera praktisk riktning eller afser att genom införande af slöjd gifva barnen nya och praktiska intressen och färdigheter.

Detta förslag åstadkommer vidare faktiskt en besparing, ty, om det stora antal barn, som nu besöka de enskilda läroverken, skulle gå till statens läroverk, skulle det blifva dyrare att uppehålla dessa läroverk än det nu är. Slutligen vill jag säga, att dessa enskilda skolor göra förarbeten till det blifvande skolsystemet. Huru skall man kunna antaga något system innan utredning egt rum, och då en utredning sker genom dessa skolor i de afseenden, som herr Thestrup nyss nämnde, så synes mig, att man har all anledning att betrakta dessa skolor som en förberedelse till det nya systemet.

På dessa skäl ber jag att få förena mig med herr Winkrans i hans yrkande om bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Östberg: Jag hade icke tänkt begära ordet, då jag redan instämt med herr Winkrans, men skulle ändå önska att få yttra några ord.

En talare på malmöbanken, hvilken yrkade bifall till utskottets förslag, betraktade, så vidt jag kunde finna, frågan hufvudsakligen ur den synpunkten, huru vida staten bör understödja enskilda läroverk eller icke; och han jämförde denna sak med frågan om understöd åt flickskolorna. Detta sätt att se frågan är enligt mitt förmenande icke riktigt, ty här gäller icke, huru vida staten bör understödja enskilda skolor i allmänhet, utan frågan är huru vida staten bör i afsigt att vinna svar på viktiga pedagogiska spörsmål gifva statsunderstöd åt en eller annan skola, som i sin verksamhet tillämpar nya principer af mera betydande intresse. Det är också klart, att regeringen, innan något dylikt understöd lemnas, kommer att undersöka, så väl hvilka nya principer skolan afser att tillämpa, som ock det sätt, hvarpå skolan ämnar anställa sina försök. I den kongl. propositionen står också alldeles tydligt, att beloppet skulle användas för att, på de vilkor Kongl. Maj:t bestämmer, vid derför lämpligt läroverk anställa sådana undervisningsförsök, som kunde vara till gagn för lösningen, på erfarenhetens väg, af den viktiga undervisningsfrågan. Att på erfarenhetens väg kunna få svar på en del af dessa frågor, är enligt min tanke af stor vikt, och jag anser derför, att man icke med skäl kan sätta sig emot att söka vinna detta mål, då icke större anslag begäres än nu är fallet.

Herr Sven Nilsson yrkade afslag på Kongl. Maj:ts proposition hufvudsakligen af den anledning, att man borde afvakta lösningen af läroverksfrågan i hela dess omfattning, innan man i någon mån ginge in på hvad Kongl. Maj:t här begärt. Jag kan för min del icke förstå detta, då vi icke hafva någon anledning tro, att en ny läro-

verksstadga kan vare sig i år eller nästa år komma att afklippa alla stridiga åsichter i afseende på läroverkens organisation. En lång erfarenhet har i allt fall visat, att en ny läroverksstadga knappast hunnit börja tillämpas förrän nya kraf framställas och Riksdagen begär en ny utredning genom en ny komité. Om således en ny läroverksstadga snart utkommer, så är icke saken ordnad för en längre framtid, ty stridiga åsichter kvarstå och nya frågor skola uppstå, hvilka kräfva alltjemt fortgående undersökningar på erfarenhetens väg. Det är dertför just nu en lämplig tidpunkt att genom anställande af försök få någon ledning vid bedömande, icke af den läroverksfråga, som möjligen kommer före nästa år, utan af den, som kan komma fram om en 10 å 20 år härefter.

Jag anser Kongl. Maj:ts förslag värdt all uppmärksamhet och yrkar dertför äfven bifall till detsamma.

Herr Husberg: Så vidt jag kunnat döma af denna långa diskussion, förefinnes egentligen ingen meningsskiljaktighet i sjelfva principen, ty det synes vara en allmän uppfattning, att det är gagneligt för staten att söka genom anslag bereda uppmuntran åt enskilda läroverk. De båda skäl, som tala för en sådan upplåtning, hafva ju också blifvit framhållna, nemligen dels att man från dessa läroverk kan vinna praktisk pedagogisk erfarenhet för statens skolor och dels att det innebär en ekonomisk fördel för statsverket, enär det är uppenbart, att de, som nu frekventera dessa skolor, eljest skulle kastas in i statens skolor, hvarigenom kostnaden för dessa blefve staten dyrare än nu. Hvad som egentligen är tvistigt, är frågan, huru vida det är gagneligt att *just nu* börja tillämpa grundsatsen.

En föregående talare och äfven statsutskottet hafva sagt, att tiden icke är väl vald; man skall vänta i afbidan på genomförande af den stora allmänna läroverksreformen, hvars fullbordande är ett allmänt önskningsmål.

För min del känner jag mig icke öfvertygad om rigtigheten af denna uppfattning, ty jag inser icke, att den nu föreliggande frågan, med de små dimensioner densamma har, står i sådant sammanhang med den stora läroverksreformen, att den nu bör undanskjutas. Snarare skulle jag tro, att det vid afgörandet af den stora reformen vore lämpligt, om någon praktisk erfarenhet redan förut vore vunnin från de enskilda läroverkens verksamhet.

För öfrigt vill jag gent emot herr Herslow säga att, om man uppställer såsom grundsats, att ingenting i detta afseende skall göras, förr än det system blir genomfördt, som man nu arbetar på, då åstadkommer man dermed allenast ett onödigt och skadligt uppskof. Det är ett vanligt tillvägagående, då det föreligger en fråga med måttligt omfång, som utan svårighet låter sig genomföra, att söka, om någon möjlighet dertill erbjuder sig, sammanknyta denna mindre fråga med någon stor omfattande reform samt säga: vi må akta oss för att taga detta lilla steg, allt skall afgöras i *ett* och förr än *det hela* kan genomföras, skall ingenting göras.

Låt om oss se saken med de dimensioner, den har. Dessa äro

Angående
ifrågasatt
anslag till
understöd åt
enskilda
skolor.
(Forts.)

Angående
ifrågasatt
anslag till
understöd åt
enskilda
skolor.
(Forts.)

icke stora, men ett bifall till Kongl. Maj:ts förslag vore ett steg i den riktning, som alla tyckas erkänna för den rätta. Nu säger man, att man kan gerna i allt fall vänta något och se till, hur saken utvecklar sig. Jag tror deremot, att det är lämpligt att bevilja detta anslag just nu med afseende på hvad vi hört från statsrådsbanken och äfven från en annan talare derom, att åtminstone den ena af de skolor, som här särskildt afses, har att sträfva med sådana ekonomiska svårigheter, att rent af frågan om, huru vida den skall fortsätta sin verksamhet, kan vara beroende på, om den får någon hjälp af staten eller icke. Om man då erkänner rättigheten af sjelfva principen, att staten bör understödja det enskilda undervisningsväsendet, och man icke kan förneka, att de skolor, hvarom här närmast är fråga, visat sig på ett tillfredsställande sätt fylla sin uppgift, hvarför då icke redan nu bevilja anslaget? Hvarför sätta skolan i svårigheter? För en sådan skola betyder ett års anslag icke så litet. Dess utblifvande kan medföra, auringen att hela inrättningen faller tillsammans eller också att det mål uppgifves, för hvilket skolan hittills sträfvat, och skolan göres till en dussinskola.

Jag tror sålunda, att det vore välbetänkt att gifva detta anslag just nu. Jag vill tillägga att det anslag, hvarom här är fråga, har den förmånen framför många andra anslag, att regeringen både kan med lätthet pröfva, i hvilka fall anslaget skäligen bör användas till enskildes understödande, och sedermera jemväl med lätthet kontrollera, huru understödet användes. Då det är fråga om understöd åt privata läroverk, är det ganska lätt för regeringen att pröfva behövet, ty ett läroverks ekonomi är af så pass öfverskådlig beskaffenhet, att regeringen icke gerna kan blifva lurad på, huru vida understödet behöfves eller icke. Detta kan genom siffror visas, och lika lätt är af samma skäl att kontrollera anslagets användande.

Af de skäl jag nu anført, anhåller jag att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr *Cederschöld* instämde i detta yttrande.

Herr *Elowson*: En talare på upplandsbanken sade nyss, att den fråga, som nu föreligger, egentligen icke gäller något annat än ett blygsamt understöd åt två enskilda läroverk, och det heter också i utskottets utlåtande att Kongl. Maj:ts förevarande framställning synes närmast hafva föranledts af två underdåniga ansökningar. Hade frågan detta måttliga innehåll, skulle jag nu icke upptaga kammarrens tid med att yttra mig derom, men denna fråga synes mig hafva en synnerligt stor innebörd. Det synes nemligen som om detta förslag döljer i sig en kil till sprängning af den grundval, hvarpå vårt offentliga läroverk i historiskt hänseende hvilar. I Sverige har det sedan lång tid varit så, att staten bekostat mellanundervisningen och den högre undervisningen. Jag tror också, att detta för oss varit välgörande. Frågan är nu den: skola vi öfvergifva denna grundsats? Skola vi anse att undervisningen i våra mellanläroverk är ett statsändamål eller icke, eller kan denna undervisning öfverlemnas åt den enskilda verksamheten? Denna fråga

synes mig vara af synnerligt stor betydelse, och jag tror icke det är klokt att afgöra den utan grundlig utredning. Från statsrådsbänken hafva vi hört talas om fördelen att kunna experimentera med pedagogiska metoder. Ja väl, det kan nog vara lämpligt att göra så, men då vill jag erinra, att det ligger synnerligen stor vikt på, hvilken det är, som handhafver experimenterandet. Vill man vinna erfarenhetsrön för de offentliga läroverken, synes det mig vara lämpligast, att dessa rön få försiggå just inom de offentliga läroverken. Regeringen kan enligt min åsigt mycket väl anställa dylika rön inom de allmänna läroverken, och jag tror att dessa läroverks lärare böra vara regeringens experimentatörer i detta fall. För mig ter sig, såsom jag nyss sade, frågan så: skola vi öfvergifva den grundsats vi hittills följt och öfverlemnna undervisningen åt enskilda? Staten synes vara mycket noggrann om att iakttaga sina rättigheter i andra afseenden. Den synes lägga synnerlig vikt på att vidmagthålla och trygga det s. k. postregalet, den synes lägga vikt på att anlägga telefoner m. m. För mig är det af ännu större betydelse, att staten har undervisningen i sin hand. Det kan mycket väl hända, att, om vi nu börja att gifva ett anslag åt enskilda undervisningsverk, detta anslag riksdag efter riksdag kommer att ökas. Det ena enskilda undervisningsverket efter det andra uppstår, och undervisningen slites förr eller senare från staten. Är detta en fördel, då skola vi, såsom en talare på malmöbänken sade, hafva full klarhet, om vi vilja gå den vägen. Men jag tror icke, att kammarens ledamöter nu hafva tillfälle att begrunda detta stora spörsmål. Det är enligt mitt förmenande icke af ringa vikt, om det är staten eller den enskilde, som har undervisningen i sin hand. Det har blifvit sagdt, att den, som undervisar barnen, har framtiden i sin hand, och det kan mycket lätt hända, att, om många enskilda läroverk uppstå, staten icke kan utföra en så starkt kontrollerande verksamhet öfver dem, att icke undervisningen antager en riktning, som vi må hända icke komma att anse gagnelig. För närvarande kunna vi glädja oss åt, att vi hafva offentliga läroverk. Det är, såsom en talare sagt, till vår heder, och jag tror icke att vi böra kasta bort denna fördel.

Jag vill med mitt auförande icke uttala det ringaste klander mot de båda enskilda läroverk, hvarom här är fråga. Jag skulle unna dem allt det understöd, hvaraf de möjligen äro förtjenta. Men jag vill icke utan närmare utredning gifva mig in på en väg, som möjligen slutar så, att vi för besparings skull måhända taga bort undervisningen från staten.

Jag vill fästa uppmärksamheten äfven vid en annan synpunkt, som för ett offentligt läroverk är af stor betydelse i socialt hänseende. Det har sagts, och det kan med skäl sägas, att det är något egendomligt, något berömvärdt för vårt land, att den rike mannens söner och den fattige mannens söner sitta sida vid sida i de offentliga läroverken och der äro likställda. I de enskilda läroverken kunna icke fattigmans barn komma in. Men jag tror att det för oss är fördelaktigt, om den högt uppsattes och den ringes barn kunna få gå sida vid sida genom skolan. Det är, som sagdt, i socialt hänseende af stor betydelse.

Angående
ifrågasatt
anslag till
understöd åt
enskilda
skolor.
(Forts.)

Angående
ifrågasatt
anslag till
understöd åt
enskilda
skolor.
(Forts.)

De enskilda läroverken kunna naturligtvis icke upprätthållas utan betydliga kostnader från föräldrarnes sida. Den frågan förestår också, huru vida föräldrarnes bidrag till bekostande af undervisningen i offentliga läroverken bör höjas. För min del godkänner jag denna grundsats och tror den af flera skäl vara nyttig. Jag tror också, att då den stora läroverksfrågan kommer före, nämnda grundsats skall vinna erkännande.

På den grund således, att jag icke vill, att vi, utan föregående utredning, bryta med de historiska förhållanden, som till vårt lands heder hittills gjort sig gällande i fråga om våra offentliga läroverk, anhåller jag om bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herr *Liljeholm*.

Herr Lasse Jönsson: Inom utskottet var man temligen öfverens om, att då regeringen väckt förslag om att staten nu för första gången skulle lemna anslag till enskilda skolor, man icke för närvarande borde bifalla detta förslag, emedan läroverksfrågans lösning snart vore att förvänta. Nu har en talare sagt, att dessa skolor skulle vara till så stor besparing för staten, derigenom att de 5,000 lärjungar, som i dem undervisas, skulle göra en del af de lärarekrafter obehöfliga, som eljest de allmänna läroverken skulle fordra. Detta påstående håller icke så alldeles streck. Ty det är icke sagdt, att dessa lärjungar äro från sådana distrikt, der läroverken förut äro öfverfulla. Jag tror tvärt om att det mycket väl kan hända, att de fleste sådana lärjungar äro från sådana distrikt, der de allmänna läroverkens lärare hafva ganska litet att syssla med lärjungarne, i anseende till det fåtal de hafva att undervisa. Det är alldeles klart att till dessa enskilda läroverk i allmänhet skickas de rikets barn eller sådana, som af en eller annan anledning äro missbelättna med den skola de hafva i sin närhet eller med lärarne der, eller hvilkas föräldrar äro så förnäma och förmögna, att de icke anse sig kunna tillåta sina barn att gå i sällskap med de öfriga barnen i skolan. Man kan därför icke alldeles se saken såsom en sparsamhetsfråga från statens synpunkt.

Hvad beträffar de experiment, som genom understöd åt dessa enskilda skolor skulle åstadkommas, kan jag icke förstå, att det skulle vara rätta sättet att på den vägen experimentera. Skall ett experiment verkställas för att tjena till ledning vid organisationen af de nya läroverken, tror jag att detta bör verkställas i statens läroverk, der man kan bestämdt kontrollera, huru ett sådant experiment verkställles. Jag kan icke tro att någon regering kan kontrollera dessa enskilda läroverks undervisning. Jag tror icke detta vara möjligt, då de hafva frihet både på det ena och på det andra sättet och ej äro bundna af några reglementariska föreskrifter. Och huru är det då tänkbart, för utom skolan stående att bevisa, huru vida den skolan har någon fördel framför de andra?

Huru jag således betraktar saken, anser jag det vara ganska vanskligt att taga det steg, hvarom här är fråga, helst det är första gången man vill slå in på en sådan väg.

Jag yrkar för den skull bifall till statsutskottets förslag.

I detta yttrande instämde herrar *Holmgren, Eliasson, Bengtsson* i Boberg, *Bexell* och *Ersson* i Vestlandaholm.

*Angående
ifrågasatt
anslag till
understöd åt
enskilda
skolor.
(Forts.)*

Herr Herslow: Af alla frågor, som föreläggas oss här i kam-
maren är det ett slag sådana, som förefalla mig synnerligen ömtåliga
och obehagliga att närmare vidröra, och det är de, som utgå från
mer eller mindre privata behof, från mer eller mindre enskilda in-
tressen, men som söka täcka denna sin privata natur med mer eller
mindre allmängiltiga motiv. I den fråga, som här föreligger, har
man emellertid gifvit oss, uppriktigt nog — det var en talare på
norrlandsbänken — en ledning att bedöma dess inre art och ursprung.
I den ena af de skolor, hvarom här är fråga, synas hafva uppstått
ekonomiska svårigheter (beträffande den andra, är jag fullkomligt
öfvertygad om, att, med den lifskraft hon har, det lilla anslag, som
här är ifrågasatt, aldrig skall komma att spela någon magtpåliggande
rol). Förstnämnda skola ville man således hjälpa. Men icke gick
det an att komma med saken så enkel! Icke är det dessa enskilda
behof man uppfordrar oss att här pröfva! Nej bevars, vi skola
diskutera saken ur synpunkten af dess allmängiltighet, man förelägger
oss tanken, huru vida icke staten bör för att fylla de mångsidiga
kraf, som nutiden ställer på undervisningen, lemna understöd åt
enskilda läroverk. Nå väl! äfven så här i allmänhet framlagd har
jag accepterat denna tanke. Men jag vill icke att man skall kasta
sig in på den, utan att veta, huru långt man skall gå, eller hvilka
skolor man vill understödja. Så mycken systematik är man berättigad
att begära, då det är fråga om att icke blott lemna nya anslag utan
— hvad som hotar bli fallet — skapa nya anslagstitlar, att man vet
hvad man vill och att man har klart för sig i hvilken utsträckning
uppföringar böra göras för att man skall nå det mål man äsytfar.

Här mötes jag emellertid af tvenne olika uppfattningar, tvenne
olika motiveringar för det äskade anslaget. Å ena sidan framställes
den meningen, att staten bör understödja de enskilda läroverken,
derför, att de likasom statens, arbeta för undervisningen och att
staten genom dem får en del af undervisningsarbetet billigare verk-
ställt, än det eljest skulle kosta den. Detta är sant; men sant är då
ock, att det blir många privatskolor, som på denna grund skola få
anspråk på statsanslag. »Ja visst!» sade en motsidans talare — och jag
är honom tacksam för den förklaringen — »dessa 15,000 kronor skola
ej räcka annat än till börjau; det är många skolor, som hafva samma
kraf och som skola komma efter.»

Nej! sade en annan talare från samma sida; frågans allmänna
betydelse ligger icke deri, att staten härmed skulle hafva beslutat
att kalla den enskilda undervisningen till sin hjälp och i dess arbete
understödja den med penningar. Det är icke andra enskilda skolor,
som skola understödjas, än sådana, som utföra vissa experiment för
statens räkning, som för statens räkning insamla en del pedagogisk
erfarenhet på områden, der den icke sjelf kan arbeta, och som, då
statens skolor verka efter en bestämd regim, göra frihandsstudier,
som sedan kunna komma staten till godo, när en gång i en lång
framtid, som man nu förklarar knappast skola inträffa i detta år-

Angående
ifrågasatt
anslag till
understöd åt
enskilda
skolor.
(Forts.)

hundra, en ny läroverksorganisation skall företagas. Den ena af de här ifrågavarande skolorna, heter det vidare, har den egendomligheten, att den gör latinets till grundläggande undervisning för språk, då staten börjar med tyskan; den andra har sin specialitet i sin slöjdundervisning. Nå väl, blir den konklusionen accepterad, att det blott är de skolor, som hafva en väsentligen olika undervisningsmetod mot statens skolor, hvilka skola få statens understöd, så få vi visserligen färre skolor att understödja, men deremot möjligen mycket konstiga sådana. Den ena skolan vill således hafva statsunderstöd, därför att latinets och icke tyskan der är grundläggande undervisnings-språk. En annan kan börja med franskan. Man kan anmärka, att staten själf försökt att börja med detta språk, så att man i det fallet redan vunnit erfarenhet. Nå, då taga de förnordiska, italienska eller något annat grundläggande språk. Den andra af de nu ifrågavarande skolorna har den specialiteten, att den anser den egentliga grunden för all uppfostran ligga i slöjdundervisningen. Men hvarför, mine herrar, kan då icke en annan skola anse att sång och musik bör vara det grundläggande undervisningsämnet, så mycket mer som den i det fallet skulle hafva en mycket stor auktoritet att stödja sig på. Vi veta nemligen att Plato var af den meningen. En annan kan kanske taga dansen o. s. v., då det gäller att framför allt sträfva derhän, att icke utsätta sig för förebräelsen, att man genom att låta sin skolas verksamhet sammanfalla med den metod, som vid statens skolor användes, underlåter att på nya vägar insamla pedagogisk erfarenhet, som sedan kan komma staten till godo.

Få vi på grund af det ena påståendet för många skolor att understödja, så få vi på grund af det andra för besynnerliga skolor att understödja. Och då jag icke vill vara med om att lemna det begärda statsanslaget särskildt såsom ett anslag åt den nya disciplin, som skulle heta *experimenterande pedagogik*, så kan jag icke förändra det yrkande jag tillåtit mig göra.

Herrar *Lyttkens*, *Stockenberg*, *Jonsson* i Hof, *Erickson* i Bjersby, *Larsson* i Berga och *Janson* i Carlshed instämde häruti.

Herr Winkrans: Jag ber om ursäkt, att jag ännu ett par minuter måste taga kammarens tid i anspråk.

Det förvånar mig ganska mycket, att den siste värde talaren, som väl måste anses såsom en af kammarens mest intelligenta medlemmar, kan, då han vill söka verka för den rätta lösningen af den stora frågan om våra allmänna läroverks omorganisation, komma med så skämtsamma och anspråkslösa skäl, som att den ena skolan kan taga sång och musik, den andra dansen, såsom grundläggande undervisningsämne för att kunna sägas vara en experimenterande skola och derigenom få understöd af staten. Ja, om man i fråga om kostnader för ett läroverks underhåll, vore okunnig som ett barn, hvilket en talare visserligen kan låtsas, kunde man söka inbilla sig och andra, att en sådan orimlighet som den af talaren antydda kunde inträffa. Men då en sådan skola som den Beskowska för sitt underhåll torde kräfvat bortåt 100,000 kronor årligen, huru skall man då

kunna tro, att den för ett anslag från staten af endast 5,000 kronor, eller ungefär 5 procent af hela underhållskostnaden, skulle vilja helt och hållet omorganisera sig och kasta öfver bord de grundsatser, som gjort att denna skola hittills skötts så ordentligt och bevistats af så många lärjungar från alla möjliga håll? Likaså är förhållandet med den andra af de båda skolor, hvarom här är fråga. Jag tror, att äfven der vid lag det begärda statsanslaget är så obetydligt, att det icke kan på något sätt rubba skolans organisation. Det är blott så, att staten kan få rättighet att kontrollera, huru vida den verkligen utöfvar en tillfredsställande verksamhet och sålunda är förtjent af statens uppmuntran.

Angående ifrågasatt anslag till understöd åt enskilda skolor.
(Forts.)

Jag begärde egentligen ordet med anledning af herr Lasse Jöns-sons yttrande, då han nyss afstyrkte den kongl. propositionen. Jag skall be att få citera ett uttryck från det statsutskott, som fanns 1887 under den senare riksdagen, hvilken hade en liknande fråga till behandling, nemligen frågan om anslag af statsmedel till uppförande af en byggnad åt nya elementarskolan i Stockholm. Derpå svarade utskottet, att det vore en kommunens angelägenhet, ty det är ju vanligt, att kommunerna bygga hus åt sina skolor. Regeringen åter svarade, att detta vore en försöksskola och såsom sådan en statens skola, som tjänade ett allmänt ändamål. Då anförde utskottet i sitt afstyrkande utlåtande följande, som jag ber att ordagrant få citera: »Vigten af att i elementarundervisningen anställa prof med olika metoder vill utskottet ingalunda förneka, men då en omorganisation af de allmänna läroverken nu snart förestår, och möjlighet dervid måhända erbjuder sig att annorledes än genom uppehållande af en särskild skola för ändamålet, såsom t. ex. genom att under kontroll från statens sida understödja ett eller annat enskildt läroverk, vinna tillfälle till anställande af prof i olika riktningar, finner utskottet» etc. Den åsigten hade statsutskottet då. Nu har statsutskottet kastat den öfver bord och hyllat en annan.

Jag fortfar att yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Petersson i Runtorp: Jag har tvekat att begära ordet i denna fråga, emedan jag har en viss respekt för alla frågor, som röra undervisningsväsendet. Jag har nemligen icke någon synnerlig erfarenhet rörande dessa frågor i annan mån, än jag möjligen kunnat vinna af de föreliggande handlingarne och af den diskussion, som föregått frågornas afgörande.

Jag tycker verkligen, att denna fråga icke borde anses så stor, att man behöfver taga i tu med den så allvarsamt, som man här gjort. Jag har biträdt det slut, hvartill utskottet kommit, och det endast af det skälet, att jag uppfattat saken så, att det är nödvändigt, att någon förändring åstadkommes i vårt skolväsen och att man genom att längre lappa på denna sak uppskjuter den nya läroverksorganisationens införande. Detta har också varit det hufvudsakligaste skälet för utskottets afstyrkande hemställan. Det framgår tydligt af utskottets utlåtande, att hvarken jag eller andra ledamöter af utskottet varit afvoigt sinnade mot denna skolordning, utan att vi tvärt om önska, att den skall komma att gå i den riktning, på hvilken

Angående
ifrågasatt
anslag till
understöd åt
enskilda
skolor.
(Forts.)

man nu vill slå in. Men vi hafva varit något tveksamma, huru vida det kan vara nödigt att taga detta steg nu, emedan vi vänta att den stora läroverksreformen snart skall komma till stånd, och vi hafva nyss hört från statsrådsbanken, att den möjligen kan vara att förvänta redan nästa år. Det kan visserligen vara svårt för en och annan skola, som experimenterar på detta sätt, om den möjligen skulle blifva förhindrad att utföra sin verksamhet under nästa år. Men så klent lär det väl icke vara bestämdt med dem, utan de kunna väl hjälpa sig fram ännu ett år, och då är ingen skada skedd.

Jag har velat lemna dessa upplysningar om motiven för mitt handlingssätt, på det ingen må föreställa sig, att jag haft till syfte att motarbeta de enskilda skolornas verksamhet. Det har, som sagdt, endast varit af den anledningen, att jag ansett, att man icke bör uppskjuta den stora läroverksreformens införande, och därför att jag trott det vara nödvändigt att söka göra någon minskning i utgifterna för vårt skolväsen, hvilka onekligen äro väl stora, som jag biträdt det slut, hvartill utskottet kommit och till hvilket jag äfven nu anhåller om bifall.

Herr Lasse Jönsson: Jag vill endast med anledning af hvad herr Winkrans nu senast yttrade, erinra, att jag, då jag förra gången hade ordet, icke citerade utskottets utlåtande, utan blott uttalade min enskilda uppfattning af den föreliggande frågan. För öfrigt tillhörde jag icke 1887 års statsutskott, hvadan den ärade talarens anmärkning att utskottet eller jag nu handlat inkonsekvent, helt och hållet förfaller.

Herr Waldenström från Gefle: Det har här talats om, att vi för den blifvande läroverksreformen hafva åtskilligt att lära af de privata läroverken och särskildt af de begge, som nu äro i fråga, nemligen Palmgrenska och f. d. Beskowska skolorna, hvarför staten med något penningebidrag borde bidraga till dessa skolors underhåll. För min del hoppas jag, att den förestående läroverksreformen måtte vara så nära för dörren, att hvad vi hafva att lära af de privata läroverken redan må vara lärdt, så vidt det kan komma denna reform till godo. Annars blir det nog så, som en talare nyss sade, att skola vi vänta med denna reform, tills vi fått ytterligare frukter af de privata läroverken, då få vi vänta allt för länge. Från den sidan tror jag därför icke, att vi böra se denna fråga.

Den enskilda företagsambeten är nog nyttig på skolans område lika väl som på alla andra områden, och jag tror icke, att staten kan taga all undervisning om hand. Man må organisera de allmänna läroverken hur väl som helst, så komma dock alltid de privata läroverken att behövas vid sidan af de förra. Och det bör man icke beklaga, utan anse vara till båtнад för undervisningens sak. Det ligger i sakens natur, att en statsinstitution, på samma gång den har mer fasthet, också lider af större stelhet än de enskilda företagen, hvilka utmärka sig för en större rörlighet och förmåga att foga sig efter för handen varande förhållanden. De privata skolorna komma därför nog i alla fall, med eller utan anslag, att existera, och jag tror, att de äro nyttiga så väl för samhället i allmänhet, som

särskildt för de offentliga skolorna, detta snare dels såsom konkurrerande med dem, dels såsom de der, under vissa förutsättningar, kunna gifva dem något att lära.

Men skall man då med statsmedel understödja hvarje privat företag, som är nyttigt för det allmänna? Jag tror för min del, att detta skulle föra oss allt för långt. På samma sätt säger jag: skall man då understödja *de enskilda skolorna* öfverallt, därför att staten och dess skolor kunna hafva något gagn af dem? Denna fråga kan icke besvaras med annat än nej! Skall staten alltså lemna understöd åt de privata läroverken, så bör man göra sig redo för, under hvilka förutsättningar det kan och bör ske; och då tänker jag mig, att det bör ske endast under sådana förhållanden, att först och främst den privata skola, som skall hafva understöd, är af särskild betydelse för lösningen af något pedagogiskt problem, som statens skolor för tillfället icke egentligen kunna sysselsätta sig med, och för det andra, att denna skola saknar förmåga att med egna medel uppehålla sig. Är den privata skolan icke af den beskaffenhet, som nu nämnts, så kan det icke komma i fråga, att någon förnuftig regering skall bevilja henué något understöd. Men å andra sidan är ju klart, att om en privat skola kan reda sig sjelf, så bör hon också få göra det, af hur stor betydelse den i pedagogiskt afseende än må vara. Det är naturligt, att endast Kongl. Maj:t i de särskilda fallen kan pröfva denna sak. Han ensam kan därför ock afgöra, huru vida den eller den skolan är af den betydelse, att man af densamma kan vänta lösningen af något stort pedagogiskt problem, samt om dess ekonomi derjemte är af den beskaffenhet, att den icke kan reda sig sjelf. Kongl. Maj:t bör därför af statsmedel hafva ett visst belopp att förfoga öfver för att kunna understödja en sådan skola.

Herr ecklesiastikministern nämnde med afseende på de två skolor, hvarom närmast är fråga, att han trodde sig veta, att den ena kunde reda sig sjelf, men den andra icke. Jag anser det då icke vara rätt, att därför att man gifver anslag åt den ena, som icke sjelf kan reda sig, man också skall gifva understöd åt den andra, som kan reda sig sjelf. Kongl. Maj:t bör endast därför hafva ett visst anslag af statsmedel att förfoga öfver, att han må kunna understödja *sådana* privata skolor, som, utom det att de verka på sådant sätt, som jag nyss omnämnt, derjemte hafva sådan ekonomi, att de icke kunna existera på egna medel.

På grund af hvad jag nu anfört skall jag be att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition, uttalande den förhoppning, att det aldrig skall falla Kongl. Maj:t in att bevilja någon del af detta anslag åt en skola, som till äfventyrs skulle organiseras på det galna sätt, herr Herslow nämnt, om annars en sådan galning någonsin skulle kunna tänkas uppstå, som toge sig för att organisera en skola med t. ex. musik såsom grundläggande hufvudämne.

Herr Danielson: Jag trodde verkligen icke att det skulle blifva en så lång öfverläggning om denna fråga, men då nu så skett, skall jag också be att få säga några ord.

Andra Kammarrens Prot. 1889. N:o 33.

Angående
ifrågasatt
anslag till
understöd åt
enskilda
skolor.
(Forts.)

Det finnes en sida af saken, som icke blifvit berörd, ehuru densamma för mig varit bestämmande — det förhållande nemligen, att detta förslag afser ett ordinarie anslag, och att detta anslag, om vi nu bevilja Kongl. Maj:ts proposition, skall komma att stå qvar långliga tider. Det är en omständighet, som jag tycker bör mer än någon annan beaktas. Hade Kongl. Maj:t kommit och äskat anslaget på extra stat, så skulle jag hafva kunnat vara med derom, ty det hade man ju en annan gång kunnat af-lå, i fall man icke varit fullt belåten med dess användning. Men att på ordinarie stat uppgöra detta anslag och att på det sättet binda sig vid detsamma, kan jag icke finna lämpligt. Jag tror att vi borde något mera se saken äfven från den synpunkten.

Icke heller ser jag hvarför dessa skolor böra hafva fördelar framför andra. Ty om man ger anslag åt dessa, så komma nog flera med dylika anspråk, och tro herrarne att vi då kunna hålla tillbaka. Jag tror det icke, ty det kanske vore orättvist. Derfor är jag utaf den mening, att vi icke böra ge något på hand, förrän vi fått se skolreformförslaget i dess helhet.

Dessa omständigheter hafva gjort att jag icke trott att man bör bifalla Kongl. Maj:ts proposition, äfven om man annars ville påakta de skäl, som framhållits för densamma. Jag kan heller icke finna, att ett eller två år, för att se tiden an, skulle skada saken. Af dessa skäl anhåller jag om bifall till utskottets förslag.

Häruti förenade sig herrar *Hörnfeldt*, *Andersson* i Nöbbelöf, *Smedberg*, *Norén*, *Andreason*, *Svensson* i Brämhult, *Andersson* i Lyckorna, *Lund*, *Åkerlund*, *Johansson* i Strömsberg, *Sjöberg*, *Olsson* i Ornakärr, *Odell*, *Nilsson* i Råby, *Andersson* i Hasselbol, *Carlsson* i Nysäter, *Larson* i Slättäng och *Olsson* i Kyrkebol.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet *Wennerberg*: Jag finner mig skyldig att ännu yttra några ord i föreliggande fråga. Det, som egentligen hos någon af de förra talarne här framhållits såsom skäl för afslag å den kongl. propositionen, var att denna fråga, såsom för tidigt väckt, bäst kunde sammanbindas med den skolreform, som man väntar.

En talare på skånebänken, som framstälde detta förslag, hvilket är det samma, som man äfven återfinner i statsutskottets betänkande, begagnade då tillfället att tillika uttala som säkert, att största delen af svenska allmänheten vore med honom ense derutinnan, att den väntat tillräckligt länge på en skolreform, att otåligheten vore i stigande, och man nu önskade med första få motse en sådan reform, och tillade, att då borde denna fråga lämpligen i sammanhang med den kunna förekomma. Jag kan icke neka, att det föreföll mig liksom en förebräelse mot den nuvarande departementschefen, att denna stora och viktiga reformfråga icke redan förekommit. Men jag ber herrarne betänka, att det är icke lång tid jag varit departementschef, och att andra, mycket viktiga frågor, deribland sådana som Riksdagen uttryckligen begärt till denna riksdag färdiga, legat före. Jag behöfver blott påpeka sådana som den ecklesiastika boställsordningen, hvars om-

pröfning upptog största delen af sommaren, döfstummeundervisningen — efter mycket besvär och arbete inlemnad — provinsialläkareinstruktionen, som ligger färdig, men, enligt hvad man sagt mig, för sent för att nu böra inlemnas o. s. v. Men äfven om detta icke utgjorde ett fullt tillräckligt skäl, hvarför skolreformfrågan dröjde, vill jag nämna ett annat, som jag anser mig — då pröfningen af den föreliggande frågan tagit så stora dimensioner ifrån sitt eget icke stora ursprung — inför denna kammare böra vidröra: och det är, att om jag skall få föreslå en skolreform, så måste den i väsentlig mån vara beroende på förändringar i undervisnings- och examensväsendet vid universiteten. Utan sådana kan egentligen intet åtgöras, som skulle med skäl kunna kallas för reform — och därför har jag med Kongl. Maj:ts tillstånd tillsatt en komité för detta särskilda ärendes beredning. Vid slutet af förliden höst anmäldes dess arbete skola vara färdigt i januari eller februari — åtminstone i hufvudsak. Men, såsom hvarje undervisningsfråga, har äfven denna föranlett ett stort och vidlyftigt arbete, och det är icke färdigt ännu. Äfven andra förberedande arbeten äro visserligen gjorda, med detta, det väsentligaste, som skulle sätta bestämning på det hela, har icke ännu slutbehandlats; och hvar och en, som något litet känner till svårigheterna dervid, bör icke finna det underligt, att *jag* ännu icke hunnit framlägga ett förslag. Det *måste* undanskjutas till dess den förberedande reformen kommit af stapeln.

Det synes mig, som om här innästlat sig ett misstag om betydelsen af det äskade anslaget, likasom detta vore begärdt för att skaffa någon erfarenhet vid uppgörandet af den väntade reformen. »Om man nu gifve anslaget», menar man från detta håll. »kunde ett experimenterande af dessa skolor likväl icke ha inflytande på denna.» Mycket rätt. Icke på den närmaste. Å ena sidan är skolreformer icke att anse som blott reformer för dagen; men å den andra torde ingen skolreform någonsin framkomma af den beskaffenhet, att den står orubbad i lång tid. Vi stå nu icke på samma punkt som fördom. Hvad som då fordrade tiotal af år att bringa i verket och tiotal att mogna, sker nu på en mycket ringa tid. Äsigtorna förändras nu i hög grad hastigt. Att således; såsom det här tyckes, förmoda att en blifvande skolreform skall framträda i ett, jag vill icke säga fullkomligt, men *så godt* skick, att den skulle kunna stå oförändrad i mycket lång tid, skulle, som också blifvit sagdt, vara en illusion.

Undervisningsfrågan arbetar och vändas i alla civiliserade länder. Den ena äsigten efter den andra kommer med sina fordringar, och fordringarna, färre eller flera, blifva allt högljuddare.

När man tillfredsställer den ena sidan, stöter man den andra, och när denna åter kommer till väldet, skjutes den andra undan, och båda fördra reformer, mer eller mindre gagneliga och behöfliga, hvilka alla måste af dem, som egentligen hafva med saken att göra, noga prövas och öfvervägas. — Men jag sade, första gången jag hade ordet, att vill man göra rön, och praktiska rön, så bör man lemna dem erforderlig tid och sammanhängande varaktighet, för att det må kunna vinnas en verklig erfarenhet; och man bör icke hoppa från det ena till det andra och ständigt börja något nytt. Derfor torde Kongl. Maj:ts proposition

*Angående
ifrågasatt
anslag till
understöd åt
enskilda
skolor.*

(Forts.)

Angående
ifrågasatt
anslag till
understöd åt
enskilda
skolor.

(Forts.)

äfvén ur denna lägre synpunkt vara fullt behjertansvärd, emedan just i skolorna, de privata nemligen, det kan bäst låta sig göra att se till, huru vida en åsigt, som vill tränga sig fram och göra sig gällande, verkligen innebär något för läroverken helsobringande. Ty att, såsom en talare nyss framstälde, dessa rön skulle göras inom statens egna skolor, det får jag säga, att jag för min del icke vill. För statens skolor gäller det nemligen, att de alla lyda under samma lag, hvilket ju är ej blott rätt, utan nödvändigt. Men just därför uppkommer inom dem en viss styfhet, ett reglementerad förhållande, hvars verkan endast kan afhjelpas genom att erkänna betydelsen och behovet af det friare arbetet i de enskilda skolorna. Detta erkännande kan icke ske på bättre sätt, än att man icke motsätter sig, då de enskilda skolorna vilja försöka åstadkomma något nytt. Men man bör heller icke, om man för statens räkning tror sig hafva något gagn af detta nya, helt enkelt vara en likgiltig åskådare. Man bör — och detta är erkändt så väl i det nuvarande statsutskottets utlåtande som inom riksdagen många gånger förut — se till att hvad man sjelf kan hafva nytta af för statens räkning hålles uppe, och således lemna understöd åt de enskilde, som våga ett dylikt företag.

En talare, som förefallit mig ifrigast hafva satt sig mot detta, tycktes mig i sitt första anförande helt och hållet stå på den kongl. propositionens sida och dela den allmänna åsigten härom, som hysts inom riksdagen. Hans slut blef dock ett yrkande på bifall till utskottets och afslag å Kongl. Maj:ts förslag. I hans andra anförande klarnade dock hans ståndpunkt för mig något mera. I hans tredje åter må jag säga, att hans konsekvensutdragande kom till ett så besynnerligt resultat, att jag måste antaga, att han icke med uppmärksamhet läst Kongl. Maj:ts proposition.

Det samma skulle jag äfvén vilja anmärka mot den talare, som trodde att här vore fråga om ett ordinarie anslag för de två nämnda skolorna. Det var visserligen dessa, som gäfvö närmaste anledning till propositionen; men deremot heter det i kongl. propositionen så, »att Riksdagen måtte medgifva, att af reservationerna å anslagen till allmänna läroverken, så långt desamma dertill lemnade tillgång, finge användas ett belopp af högst 15,000 kronor till understöd åt enskilda läroverk.»

Der se vi genast begränsningen: »af reservationerna så långt de lemna tillgång» och vidare deraf får användas »ett belopp af högst 15,000 kronor årligen», samt slutligen står det icke de två nämnda skolorna, utan »enskilda läroverk», hvilka visat sig förtjenta deraf — allt under »de närmare bestämmelser», som Kongl. Maj:t vill finna lämpligt föreskrifva. Vi finna således noggranna begränsningar gjorda. En utsträckning för att hjälpa en mängd enskilda skolor, af hvilka staten icke finner sig hafva något särskildt gagn för sitt skolväsen, finnes icke omnämnd. 15,000 kronor skulle för öfrigt i sådant fall icke långt räcka. Då Kongl. Maj:t icke har någon rätt att öfverskrida denna summa, måste han, om han finner det behöfligt, således gå till Riksdagen för att derom fråga; och i sådant fall står det ju också Riksdagen fritt att säga nej. Således, den fråga, som ligger före,

har verkligen icke så ofantligt stora dimensioner, som man vill söka gifva den. Först och främst har den icke något närmare sammanhang med den allmänna skolreformen; vidare kan den icke utsträckas huru långt man behagar; vidare är den icke uppkastad så, att man kan experimentera huru som helst, så vida man icke anser troligt att Kongl. Maj:t skulle hafva eller få en sådan rådgifvare, som gäffe — och Konungen sjelf vara böjd att lyssna till — ett så galet råd som att experimentera i alla otjenliga riktningar, utan att alls se till hvad som för statens allmänna läroverk vore gagneligt.

Det är en känd sak, att de två skolor, om hvilka här närmast men alls icke uteslutande är fråga, hafva upptagit till besvarande viktiga spörsmål, om hvilka det är angeläget, att man kommer till klarhet, grundad på erfarenhet och gällande för hvilken blifvande skolreform som helst, sedan det visat sig, i hvilken mån de kunna gagna eller icke. Redan i den kongl. propositionen är en gräns satt för den magtfullkomlighet, som skulle så väl i pedagogiskt som finansielt afseende tillkomma Kongl. Maj:t att utföra. Hvad reservationerna å anslagen till allmänna läroverken angår, hvilka för närvarande äro ganska stora, torde det hända, att de i sammanhang med läroverksreformen i någon mån komma att sjunka tillsammans. Det är dock en sak, som jag nu icke vågar yttra mig närmare om. Deremot vill jag nämna, eftersom det talats om den ekonomiska sidan af saken, men detta blott såsom ett exempel, att vi hafva ett läroverk, som kan anses vara lika stort som den Beskowska skolan; det är Gefle läroverk. Detta kostar 71,500 kronor om året. Om man nu med ett understöd skulle kunna hålla den Beskowska skolan vid magt, stannade der ett stort lärjungantal, hvilket staten annars vore skyldig annorstädes skaffa undervisning, och staten hade för ett så ringa belopp som 5—6,000 kronor, hvilket måste anses vara en högst obetydlig summa i jämförelse med hvad det i annat fall skulle kostat, fullgjort sin skyldighet. Riksdagen har längesedan erkänt det ekonomiskt rigtiga i ett sådant tillvägäende och har äfven uttryckligen framställt detta i sitt utlåtande. Då så är, finner jag icke af allt hvad här blifvit taladt några verkligen goda skäl föreburna, hvarför man icke, utan afseende å en blifvande skolreform, som egentligen med denna sak icke har något att göra, redan nu skulle kunna gifva detta anslag, som är äskadt.

Slutligen vill jag påminna derom, att om man vill verkligen draga nytta af undervisningen i ett privatläroverk, bör man också tillse, att möjlighet finnes för dess styrelse att tillsätta fullgoda lärare, som kunna väl undervisa. Nu är det just den stora svårigheten för de privata läroverken, att de icke förmå underhålla tillräckligt skickliga lärare. Följaktligen är resultatet aldrig så godt som det annars hade kunnat blifva. Då staten måste i sina läroverk hafva *en* lag, gällande för alla likställda individualiteter, och icke kan vid det ena läroverket låta *ett* sätt råda och vid det andra ett *annat*, finner man mycket lätt, att skulle detta gälla såsom regel äfven för andra skolor, så undertrycktes också allt enskildt initiativ och all lofflig frihet att försöka något nytt. Men jag är säker om, att denna kammare icke skulle vilja vara med om att på *något* område fordra något sådant.

Angående
ifrågasatt
anslag till
understöd åt
enskilda
skolor.
(Forts.)

Angående
ifrågasatt
anslag till
understöd åt
enskilda
skolor.
(Forts.)

Det har icke heller den talare gjort, som visat sig ifrigast motsätta sig Kongl. Maj:ts förslag, oaktadt han betonade ganska kraftigt i sina anföranden, att han gillade den deri uttalade åsigten, att något borde göras för att dessa fria läroverk måtte få till statens och det enskildas gagn verka.

Herr Danielson: Ja, vore det, såsom herr statsrådet nu yttrade, att ett afslag å den kongl. propositionen innefattade att man dermed dödade all frihet och allt initiativ, då skulle man verkligen kunna hysa stora betänkligheter vid ett sådant afslag. Men jag tror icke att saken bör ses på det sättet, det vore att gå för långt, ty icke kan man säga, att man dödar all frihet och allt initiativ, om man läst den motivering, som står i utskottets förslag. Jag trodde till att börja med, att jag mindes orätt, då herr statsrådet antydde att jag ej skulle uppmärksamt genomläst den kongl. propositionen, men jag har sedan öfvertygat mig att jag hade alldeles rätt, och jag tror deremot att det är herr statsrådet, som fästat för litet vigt vid utskottets motivering, om jag också skulle glömt något af propositionen. Hvad vi egentligen begära är att få anstånd. Att skjuta in detta förslag redan i år på ordinarie stat är för tidigt. Ty det är verkligen ordinarie stat det är frågan om, emedan det reservationsanslag, som lyder under denna hufvudtitel, är ett ordinarie anslag. Och att besparingarna på dessa s. k. reservationer äro stora, finna vi, om vi genomgå det s. k. kapitalkontot af rikshufvudboken, och således lär det icke komma i fråga att det fattas tillgångar till dessa 15,000 kronor, utan det blir öfver, och anslaget kommer ju att gå ut och stå fast för all framtid. Jag tror därför att det skälet står lika orubbligt nu som då jag nämnde det första gången. Hvarför skall man så påhasta, att dessa skolor blifva de som först komma i fråga. Jag har hört mycket talas om dessa skolor, visserligen icke något annat än godt, men därför kunna vi väl icke vara så säkra på att det icke kan behövas åtskilliga ändringar och andra planer för dessa skolor. Derfor är det icke skäl att man särskildt låter dessa få fasta anslag, som andra kunna ega lika rätt till, förrän hela skolfrågan är pröfvad, så att vi se hur det går åt det håll Kongl. Maj:t tänkt sig. Det är ju blott fråga om uppskof för en kort tid, och jag är öfvertygad om, att om herr statsrådet sitter kvar på sin plats, såsom jag hoppas, så kommer han redan nästa år möjligen fram med skolfrågorna. Dessa ifrågasvarande skolor hafva ju kunnat få understöd från en annan hufvudtitel och kanske de kunna det, såsom de förut fått. Således, hur jag ser saken, kan jag ej annat än finna det mycket betänkligt att låta detta blifva ett ordinarie anslag; ty Kongl. Maj:t skulle säkert komma att af dessa 15,000 kronor gifva det mesta åt dessa två skolor, som äro hufvudsyttet för hela framställningen. Och det kan snart nog sedan sägas, att det skulle blifva obarmhertigt att sedan taga från dem det. Derfor tycker jag, att innan man tager ett sådant steg, bör man tänka sig väl för och icke gifva dessa skolor mera på hand än andra lika berättigade.

Af dessa skäl vidhåller jag mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr Herslow: Talaren på statsrådsbänken anmärkte, att han ej kunde komma till klarhet om min ståndpunkt i denna fråga. Det var ledsamt; men min ståndpunkt spelar icke stor roll, och den nu föreliggande frågan har ingen högviktig betydelse. Ligger blott den stora frågan, läroverksorganisationen, för honom klar, och är han själf på det klara med sin egen ståndpunkt i den frågan, så skall jag lätt trösta mig öfver att här vara honom obegriplig.

*Angående
ifrågasatt
anslag till
understöd åt
enskilda
skolor.
(Forts.)*

Han förklarade vidare, att i mitt första anförande ej fans verkligt sammanhang mellan förutsättningarna och konklusionen: han hade väntat ett motsatt yrkande mot det jag gjorde. Jag beklagar det, men vågar nästan påstå, att mitt anförande, en gång tryckt, skall visa, att något litet sammanhang likväl fans deri, äfven om det ej skulle motsvara de höga kraf på konsekvens i fråga om tänkarens slutledningar och statsmannens handlingar, som den ärade talaren har så välgrundad rätt att uppställa.

Han framhöll slutligen — deri stödd eller rättare företrädd af herr Waldenström — såsom ett försök af mig att draga saken i det löjlige, att jag vågade antyda, att möjligen musiken kunde hafva samma uppfostrande kraft som slöjden, och att alltså en skola, som i *det* ämnet gjorde pedagogiska försök, äfven skulle möjligen kunna ställa kraf på understöd. Här, i fråga om musikens uppfostrande kraft, kan jag dock möta med en auktoritet, som jag vågar ställa upp emot båda desse talare, nemligen Plato. Och Plato var möjligen en lika vis man som herr Waldenström, möjligen ett lika stort snille som herr statsrådet.

Herr Andersson i Nöbbelef: Man bör väl, innan man tager detta steg, göra klart för sig, hvarthän det skall leda. Jag för min del kan icke förstå, att hvarken det nu ifrågasatta lilla anslaget på 15,000 kronor eller ens detta belopp många gånger om skall vara tillräckligt, när vi slå in på denna väg. Ty — såsom en talare sade — när vi beviljat understöd till de nu omnämnda begge skolorna, hvad anledning hafva vi sedan att neka alla andra enskilda skolor det-samma? Jag kan sannerligen icke inse det.

Här har af de alla fleste talarne i denna fråga blifvit framhållet, huru förtjenstfullt vårt nuvarande skolsystem är, då till följd af den kostnadsfria undervisningen torparens son kan sitta bredvid grefvens son på skolbänken. Men, mine herrar, jag tror, att här är fråga om ett alldeles nytt system i detta afseende. Ty vi kunna väl icke tänka oss, att ett anslag på några få tusen kronor skall kunna förändra den karakter, som de enskilda läroverken nu hafva, derigenom att de taga dessa höga inträdesafgifter. Och hvad skall då följden bli, om vi bevilja anslag åt dem? Jo, följden blir då den, att staten med sitt understöd kommer att bidraga att skilja mellan de olika folkklasserna. Icke kan den fattige mannens son betala dessa höga afgifter, som de enskilda skolorna af sina elever uppbära, och följden blir, som sagdt, den, att staten genom sådana understöd som det nu ifrågasatt skall bidraga till åstadkommandet af dessa skiljaktigheter mellan de olika samhällsklasserna, som med rätta äro så klandrade. Det är just därför, att vi icke

Angående ha några skolafgiiter vid våra statsläroverk, som vårt skolväsen är ifrågasatt så berömdt både i vårt och alla öfriga länder. anslag till understöd åt Da man sålunda icke är på det klara med, hvilka grundsatser enskilda det här gäller, skall jag för min del yrka afslag å Kongl. Maj:ts skolor. förslag och bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Öfverläggningen var slutad. Herr talmannen gaf, enligt de meningar, som förekommit, propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag å densamma och bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarade herr talmannen sig anse röstöfvervigt förefinnas för den förra meningen. Votering blef likväl begärd och företogs enligt en nu uppsatt och af kammaren godkänd omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i 17:de punkten af utlåtandet n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets hemställan, bifallit Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Omröstningen utföll med 120 ja mot 65 nej; i följd hvaraf utskottets hemställan bifallits.

§ 5.

Herr statsrådet m. m. *G. Wennerberg* aflemnade Kongl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

angående anslag till den agrikulturkemiska försöksanstalten vid Ultuna m. m.; och

angående beviljande af statsbidrag för ny reglering af Umeå stad i följd af den staden år 1888 öfvergångna brand.

Dessa propositioner bordlades.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,42 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.